

معرفی‌های گزارشی

اشاره می‌کند و به ابعاد چگونگی خانواده پیامبر و ابعاد اجتماعی و سیاسی دولت اسلامی مدینه با شرح بعضی از جزئیات می‌پردازد. بخش اول کتاب به بررسی مبانی جامعه پیامبر (ص) می‌پردازد و در این خصوص به هفت مبنا اشاره می‌شود: ۱. ابعاد قرآنی؛ ۲. ساختن مسجد پیامبر؛ ۳. شخصیت پیامبر؛ ۴. اساسنامه برادری در بین مسلمانان؛ ۵. استقرار نماز جماعت؛ ۶. دولت مسلمانان؛ ۷. شکل‌گیری نیروی نظامی اسلامی. ذیل هر یک از مبانی هفت‌گانه فوق، توضیحات کافی در کتاب ذکر شده است. بخش دوم کتاب، شواهد دولت پیامبر نام دارد و در فصل سوم به بررسی جنبه‌هایی از زندگی شخصی و خانوادگی پیامبر می‌پردازد. در این فصل، به خانواده پیامبر، تعدد زوجات آن حضرت، ازدواج با عایشه، ازدواج با زینب بنت جحش، اوقات فراغت پیامبر، نقش زنان مسلمان در جامعه پیامبر، عایشه، همسران دیگر پیامبر، نصیبه بنت کعب، شخصیت و نقش اسماء بنت عمیس، ابوبکر، ام‌سلیم، حجاب و نقش زنان مسلمان، ملاقات پیامبر با یک عروس و

پیتس بورگ آمریکا تحصیل کرده است و وزیر ایالتی و رئیس کمیته پارلمانی تحقیقاتی عالی علمی و آموزشی است. از او تا کنون کتاب‌هایی چون مکه در آزمونی سخت (۱۹۷۸)، روایت هجرت و اهمیت آن (۱۹۸۳)، جنبه‌های فلسفی مقدمه ابن خلدون به زبان عربی (۱۹۸۵)، آرای غزالی پیرامون فلسفه قرآنی به زبان عربی (۱۹۸۹) و العین (۱۹۸۹) به چاپ رسیده است.

بنیاد اسلامی سازمانی آموزشی پژوهشی است که با هدف گسترش آگاهی‌های اسلامی تأسیس شده است. این بنیاد شامل واحدهای تحقیقاتی در زمینه‌های مختلف اسلامی است و عهده‌دار چاپ کتب‌ها و مجلات اسلامی در اروپاست.

این کتاب دنباله کتاب‌های مکه در آزمونی سخت و روایت هجرت و اهمیت آن از همین نویسنده است. ایشان با چشم‌اندازی جدید به بررسی شخصیت‌های جامعه مدینه، طبیعت آن جامعه و چگونگی استقرار دولت پیامبر در آن محیط می‌پردازد.

نویسنده با توضیحاتی روشن به حوادث تکان‌دهنده ده سال حضور پیامبر در مدینه

آنچه در پی می‌آید گزارشی است وصفی و گاه تحلیلی از پژوهش‌های خاورشناسان عرضه شده در بیست و دومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب در تهران.

دوست عزیز ما حضرت حجت الاسلام سیدمجید پورطباطبایی به شناسایی و شناساندن این مجموعه همت ورزیده‌اند. در تهیه این گزارشها، سرکار خانم طاهره قائمی امیری و سرکار خانم مریم علوی و آقای علی رحیم لوی و رایاری رسانده‌اند. از جناب پورطباطبایی و همکاران و همراهمان که این مجموعه را در اختیار آینه پژوهش قرار دادند؛ سپاسگزاریم و امیدواریم این آگاهی‌ها خوانندگان ارجمند را سودمند افتد.

والله من وراء القصد

آینه پژوهش

◇ طلوع در مدینه

زکریا بشیر؛ چاپ اول، بنیاد اسلامی، ۱۹۹۰، تجدید چاپ ۱۹۹۸، ۲۳۲ ص.

دکتر زکریا بشیر معاون رئیس دانشگاه جویا در سودان است. وی در دانشگاه‌های خارطوم، در هام انگلستان و

نتیجه‌گیری نویسنده از این مطلب که اگر این روایت درست باشد، نشانه آزادی روابط بین زن و مرد و اختلاط آنان در زمان پیامبر است، پرداخته می‌شود.

فصل چهارم به بررسی ابعاد اجتماعی اقتصادی دولت پیامبر می‌پردازد و در این بخش، برخی مفاهیم اولیه چون مبشر بودن پیامبر به عنوان حاکم اسلامی و دستورات قرآنی و مفهوم زن و حجاب مطرح می‌شود.

سرگذشت قرآن: تاریخچه و جایگاه قرآن در زندگی مسلمانان

اینگرید ماتسون؛ نشر بلک ول، ۲۰۰۸ میلادی، ۲۶۲ ص.

نویسنده که استاد مطالعات اسلامی مرکز مک دونالد است، مقالات متعددی در زمینه اسلام پژوهی به نگارش درآورده است. وی مسافرت‌ها و سخنرانی‌های زیادی در این حوزه داشته است و رئیس جامعه اسلامی شمال امریکاست.

این کتاب در تلاش است تأثیر حیاتی قرآن بر همه ابعاد زندگی مسلمانان را به تصویر بکشد: روابط فردی، فرهنگ جمعی، حقوق، هنر، معماری، جنبش‌های سیاسی، علوم و ادبیات در زندگی مسلمانان برگرفته از قرآن است.

طرح روی جلد، تصویر بانویی با حجاب اسلامی در مسجد امام اصفهان است. کاشی‌کاری‌های اسلامی و سنتی و زلالیت و شفافیت آب حوض مسجد که نمای مسجد در آن منعکس شده است، می‌تواند نشان از دید مثبت نویسنده به نمادهای اسلامی باشد.

کتاب شامل شش فصل است: ۱. خداوند با بشریت سخن می‌گوید؛ ۲. پیامبر پیام خدا را به مردم می‌رساند؛ ۳. صدا و تلمس؛ ۴. کلمات مقدس: قرآن و فرهنگ؛ ۵. منظور حقیقی خداوند از آیات قرآن: تفسیر قرآن؛ ۶. نتیجه‌گیری.

نویسنده به دیدگاه مسلمانان در خصوص ضرورت تفسیر آیات قرآن توسط متخصصان اشاره می‌کند و بر اشتباه گروهی از اسلام‌شناسان غربی که با تفسیر به رأی، بدون دیدگاه تخصصی به نقد آن می‌پردازند تأکید می‌کند.

کتاب همچنین حاوی تصاویری از فعالیت‌های اسلامی مسلمانان در قسمت‌های مختلف جهان است.

در ضمیمه‌ای در قسمت پایانی کتاب، برخی واژگان تخصصی اسلام و یا اسامی خاص در حد چند سطر توضیح داده شده است.

در بخش اول، نویسنده به ریشه‌های تفکر تاریخی قدمت شهر مکه، زبان عربی، جاهلیت، دوران فقدان قانون و اخلاق، دوران زندگی حضرت محمد پیش از پیامبری و دوران پیامبری حضرت محمد (ص)، در قسمت‌های مجزای می‌پردازد.

در فصل دوم به آیاتی از قرآن در خصوص وحدانیت خداوند، آیاتی درباره عبودیت و بندگی خداوند، استقرار دولت در مدینه توسط پیامبر و آیات مربوط به آن، پرداخته می‌شود.

به طور کلی این کتاب تلاش دانشگاهی خانم اینگرید ماتسون است که به عقیده بسیاری از استادان دانشگاه، به اهداف خود که شناسایی جایگاه قرآن در زندگی مسلمانان است، نزدیک شده است.

رو به سوی اسلام در مطالعات دینی

Approaches to Islam in Religious Studies

به تصحیح: ریچارد. سی. مارتین (Richard C. Martin)

این کتاب، شامل مجموعه مقالاتی در مورد اسلام و تفکرات اسلامی است که در شش بخش دسته‌بندی شده‌اند:

- متون دین (قرآن) و پیامبر؛

- عبادات و جامعه؛

- مذهب و جامعه؛

- تحقیق و تفسیر؛

- چالش و نقد؛

- منابع اطلاعاتی و مراجع.

گفتنی است این کتاب در انگلستان چاپ شده است. در یک نگاه می‌توان دید که ناشران این کتاب، در پی بیان معارف دینی و تبیین دیدگاه‌های اسلامی نبوده‌اند و به تمامی مواردی که طرح کرده‌اند، نگاهی مغرضانه و در بهترین حالت جاهلانه داشته‌اند.

بخش سوم این کتاب با عنوان «مذهب و جامعه» این‌گونه آغاز می‌شود: «تأثیر دین بر اجتماع و تأثیر عوامل اقتصادی-اجتماعی بر دین، از زمان فعالیت‌های پیشگامانه ماکس وبر و کارل مارکس، توجه تاریخ‌پژوهان و دانشمندان علوم اجتماعی را به خود جلب کرده است... آیا یک «مذهب مدنی» در امریکا وجود دارد که خط مشی همگانی را شکل دهد و موضوع مطرح اجتماعی باشد؟ آیا امریکا با ارج نهادن به نقش علمای شیعه در ارزیابی منطقی رشد نابه‌هنگار بنیادگرایان در جوامع صنعتی و غیرصنعتی در دهه‌های گذشته، به خطا رفته است؟»

با بررسی همین خطوط و دقت در نحوه انتخاب کلمات و عبارات و جملات، می‌توان به دیدگاه نویسندگان و ناشران این کتاب پی برد و به جای «روبه سوی اسلام در مطالعات دینی» که عنوان این کتاب است، می‌توان عنوان «هجوم به سوی اسلام از طریق مطالعات ضد دینی» را برای آن برگزید که البته این هجوم نه به آشکاری عنوان مطرح شده، بلکه به نرمی و در خفاست.

مطالعه این کتاب، شدیداً به صاحب‌نظران و اسلام‌شناسان توصیه می‌شود؛ اطلاع از حرکت‌ها و دیدگاه‌های اسلام‌شناسان غربی که

شناختشان در حقیقت برایشان وسیله‌ای جهت تخریب و تدریس است، از جمله مسئولیت‌های مسلمانان صاحب رأی و نظر است تا... از سوی دیگر، به دانش پژوهان نه چندان کهنه کار و آزموده در مباحث اسلامی، مطالعه این کتاب، چندان توصیه نمی‌شود.

◀ اعتقادات مسلمانان

جان بوکر، انتشارات وان ورلد، چاپ ۱۹۹۵ میلادی، ۱۸۶ ص.

جان بوکر عضو دانشکده گرشام لندن و استاد دانشگاه ایالت کارولینای شمالی است. وی سروراستار هیئت تألیف فرهنگ لغت ادیان آکسفورد است و کتاب‌های بسیاری در زمینه مطالعات مذهبی از او به چاپ رسیده است.

فصل اول، وحی، قرآن و مبانی اسلام نام دارد و به نگاه اسلام به صلح، عدم اجبار در پذیرش دین، قدرت خلفا در نگاه شیعه و سنی، آنچه اسلام مجاز شمرده و آنچه ممنوع کرده است و مسائلی از این دست، اختصاص دارد.

فصل دوم، به تفاسیر قرآن، بانکداری و سود اسلامی، سرقت، زنا و جرایم مربوط به آن و هم‌جنس‌گرایی می‌پردازد.

فصل سوم، مسلمانان و غیرمسلمانان: دولت و جنگ مذهبی، ادیان دیگر، ارتداد و خیانت نام دارد. جوامع مسلمان و دولت اسلامی، قلمرو اسلام و قلمرو جنگ، جنگ مقدس، حمایت از اهل کتاب، موقعیت مسیحیان، موقعیت هندوها، کیفر ارتداد در اسلام، آیات شیطانی، موقعیت بهائی‌ها و احمدیه و ماهیت طبیعت بشری، از مباحث مورد بحث در این فصل است.

فصل چهارم به جایگاه زن و موقعیت او اختصاص دارد و به مباحثی چون زن و مرد، نقش زنان، حجاب، قدرت

مردان، کتک زدن زنان، چند همسری، طلاق و حقوق زن می‌پردازد.

فصل پنجم به آموزش و اهمیت آزادی بیان و حق سؤال و جواب اشاره می‌کند. در این بخش، به اهداف آموزش، آموزش در قرآن، گستره آموزش اسلامی، ارزش آموزش و پرورش، مدارس مسلمانان، جداسازی دختران و پسران در نظام آموزشی، نگاه سکولار و اسلام، آدم و حوا و تکامل و گروگان‌گیری در اسلام می‌پردازد. در بخش اصلاحات پایان کتاب، برخی از لغات تخصصی دین اسلام چون اذان، اهل کتاب، فتوا، فقه و فطرت توضیح داده شده است.

◀ تفسیر قرآن، براساس نظریه‌های معاصر

عبدالله سعید، انتشارات راتلج، چاپ: ۲۰۰۶ میلادی، ۱۹۲ ص.

چگونگی تفسیر قرآن براساس نیاز جامعه امروز و نیاز مسلمانان جوامع نوین، هدف اصلی این کتاب است. عبدالله سعید با بررسی دیدگاه‌های رایج معاصر درباره تفسیر قرآن، به تفسیر هر یک از دیدگاه‌ها و تأثیر آن در فهم قرآن می‌پردازد و با بیان نظریه‌ای نوین، سعی در رسیدن به نوع جدیدی از تفسیر دارد که با نیازهای روز مسلمانان و جوامع جدید آنان انطباق داشته باشد.

عبدالله سعید استاد عربی و مطالعات اسلامی و رئیس مرکز مطالعات اسلام معاصر دانشگاه ملبورن استرالیا است. وی دارای تألیفات وسیعی در حوزه مطالعات اسلامی است که برخی از آنان عبارتند از: دیدگاه‌های قرآنی در اندونزی معاصر (۲۰۰۵)، آزادی دین و ارتداد از دیدگاه اسلام (۲۰۰۴)، اسلام در استرالیا (۲۰۰۳)، اسلام و مشروعیت سیاسی (۲۰۰۳)، بانکداری اسلامی (۱۹۹۹).

فصل اول کتاب شامل مقدمه کتاب است. در فصل دوم کتاب به دیدگاه‌های

تفسیری پرداخته می‌شود که شامل نگاهی دوباره به تفاسیر سنتی، تفسیر در دوران مدرن، تأکید بر عقل‌گرایی در تفسیر، تأکید بر ضرورت نگاه جدید به قرآن، انتقاد به تحدید قرآن به مضمون ظاهری، متناسب ساختن مفاهیم قرآن با نیازهای مسلمانان معاصر و بخش‌های دیگر است.

وحی و تفسیر، عنوان فصل سوم این کتاب است و شامل دیدگاه مردم پیش از اسلام پیرامون وحی، وحی: صحبت خداوند به زبان انسان، صحبت خداوند با انسان از سه طریق، قرآن به عنوان وحی الهی، کلام محاوره‌ای و کلام مکتوب و ماهیت وحی است.

تفسیر سنتی و متن‌گرا، عنوان فصل چهارم کتاب است. در این فصل به مباحثی چون وثاقت تفسیر سنت‌گرا، تفسیر قرآن به قرآن، تفسیر قرآن به وسیله پیامبر، تفسیر قرآن توسط صحابه و تفسیر قرآن توسط تابعین پرداخته می‌شود.

تفسیر بر مبنای عقل در فصل پنجم کتاب مورد بررسی قرار می‌گیرد و ذیل این قسمت، مباحثی چون تفسیر و تأویل، طرفداران تفسیر بر مبنای عقل، نیاز به تفاسیر عقل‌گرا، ملاحظات زبان‌شناختی، ملاحظات قانونی، آرای شخصی در تفسیر، آیا تفاسیر عقل‌گرا همیشه مفیدند؟ مطرح می‌شود.

فصل ششم به سهولت قرائت قرآن می‌پردازد و جزئیات این مسئله در این فصل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل هفتم به ابطال و تفسیر دوباره برخی از آیات قرآن می‌پردازد و آیات فاسخ و منسوخ و مفاهیم مربوط به آن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

فصل هشتم به قرابت معنایی تفاسیر با متن قرآن اشاره می‌کند و فصل نه به دشواری‌های معنایی و شناخت آنها

وابسته است. فصل ده به تشخیص شرایط اجتماعی و تاریخی به هنگام تفسیر و راه‌های آن می‌پردازد.

فصل یازدهم درباره متون اخلاقی - حقوقی و سلسله مراتب ارزش‌ها و فصل دوازدهم به جمع‌بندی موارد ذکر شده در فصول قبلی و نتیجه‌گیری می‌پردازد.

علم القرآن: مقدمه‌ای بر علوم قرآنی

احمد وان دنفر؛ انتشارات مرکز مطالعات اسلامی، چاپ: ۲۰۰۷ میلادی، ۲۰۰ ص. کتاب علم القرآن، مقدمه‌ای است بر علوم قرآنی؛ به عبارت دیگر توسعه مبانی و زیرشاخه‌های آگاهی‌هایی است که به دانش‌های قرآنی و فهم قرآن مرتبط است. و برای فهم قرآن لازم و ضروری است. آنچه مبرهن است اینکه علم القرآن در زمان حیات پیامبر شروع شد و از آن زمان تا کنون کتاب‌های بسیاری به زبان‌های مختلف در بین مسلمانان نوشته شده است، ولی طبق آنچه در کتاب آمده است، تا کنون هیچ کتابی در این زمینه به زبان انگلیسی نوشته نشده است و این، اولین کتاب به زبان انگلیسی در این زمینه است. افرادی که با زبان عربی آشنایی ندارند و خواندن کتاب‌هایی چون الاتقان برای آنان دشوار است، می‌توانند از این کتاب مختصر و قابل فهم استفاده کنند. مفاهیمی چون معنای وحی، تاریخ و انتقال متن قرآن، اسباب النزول، تفسیر و مانند آن در این کتاب شرح می‌شود.

احمد وان دنفر نویسنده این کتاب در سال ۱۹۴۹ در آلمان متولد شد. وی در رشته انسان‌شناسی اجتماعی و اسلامی تحصیلات خود را تکمیل کرد و در فاصله سال‌های ۱۹۷۸-۱۹۸۴ به عنوان پژوهشگر و محقق بنیاد اسلامی مشغول فعالیت بود. وی هم‌اکنون در مرکز اسلامی مونیخ آلمان مشغول کار است. از دیگر آثار او می‌توان به ترجمه جدیدی

از قرآن به زبان آلمانی اشاره کرد.

فصل اول این کتاب، قرآن و وحی نام دارد و شامل قسمت‌هایی تحت عنوان وحی و کتاب‌های مقدس قبل از قرآن، قرآن، حدیث، حدیث قدسی، وحی و چگونگی نزول آن بر حضرت محمد و آغاز وحی است.

فصل دوم، انتقال وحی قرآنی نام دارد و به مباحثی چون انتقال شفاهی یا نگهداری از طریق حافظه، انتقال متن مکتوب، متن مکتوب در زمان رسالت حضرت محمد یا مصحف صحابه و مصحف عثمان می‌پردازد.

قرآن و نسخ چاپی و خطی، عنوان سومین فصل از این کتاب است و زیر فصل‌هایی چون دست‌نوشته‌های قرآنی، دست‌نوشته‌های اولیه، نسخ خطی قدیمی قرآن و قرآن‌های چاپی را دربر می‌گیرد.

شکل، زبان و شیوه قرآن، مفهومی است که در فصل چهارم این کتاب مورد بررسی قرار می‌گیرد و شامل تقسیمات متن، زبان و کلمات، شکل ادبی و شیوه، محک‌ها و متشابهات است.

دریافت متن، عنوان پنجمین فصل این کتاب است و شامل قسمت‌هایی تحت عنوان وحی‌های مکی و مدنی، اسباب النزول، ناسخ و منسوخ، گوناگونی شیوه‌ها و اختلاف قرائات می‌شود.

فصل ششم به تفسیر متن می‌پردازد و شامل توضیح مفاهیمی تحت عنوان تفسیر، انواع و مبانی آن، ادبیات تفسیر و ترجمه قرآن می‌شود.

فصل هفتم به برخی مسائل مربوط به این حوزه، چون قرآن به عنوان یک معجزه، قرآن و علوم و قرآن و شرق‌شناسان اختصاص داد.

فصل هشتم و آخرین فصل این کتاب، به قرائت و مطالعه قرآن می‌پردازد و شامل

مباحثی چون آداب قرآن، تلاوت قرآن، حفظ قرآن، ضبط قرآن در نوارهای کاست و ... و چگونگی مطالعه قرآن است.

اسب کربلا: توسعه زندگی مسلمانان هند

دیوید پین آلت؛ انتشارات: پال گریو، چاپ: اول: فوریه ۲۰۰۶ میلادی، امریکا، ۲۵۷ ص. نویسنده در فاصله سال‌های ۱۹۸۹-۱۹۹۹ هفت سفر تحقیقاتی به جنوب آسیا داشته است؛ سفری به لاهور پاکستان برای مشاهده مکان‌های مقدس صوفیان و سفری هم به سریلانکا برای بازدید از مکان‌های زیارتی بوداییان. ایشان استاد مطالعات مذهبی دانشگاه سانتاگلارا و نویسنده کتاب‌های شیعیان و تکنیک‌های داستان‌گویی در شب‌های عربی در سال ۱۹۹۲ است.

نویسنده که یک مسیحی کاتولیک است، در سفرهای بعدی به قصد بررسی آداب و رسوم مذهبی مسلمانان هند به ویژه مراسم محرم و عزاداری آنان، به سه منطقه حیدرآباد، دارجلینگ و لدخ می‌روند. تصاویری از نحوه عزاداری مردم این مناطق و تصاویری از کتاب‌های مذهبی آنان ضمیمه صفحات آغازین کتاب است. نویسنده در متن کتاب، ضمن اشاره کوتاهی به حادثه کربلا در قرن هفتم میلادی و شهادت امام حسین (ع) به روایتی خبرنگارانه در بین مردم می‌پردازد و به طور مستقیم با بیان سؤال‌هایی در پی رسیدن به عمق احساسات مردم در جریان مراسم عزاداری است. به گزارش ایشان، عزاداری در حیدرآباد بیشتر در قالب نوحه خوانی و استفاده از اشعر و زنجیرزنی است (زنجیرهایی که در انتهای آنها تیغ تعبیه شده است).

در شروع فصل دوم، به ذکر وقایع تاریخی مقارن وفات پیامبر اسلام و پیدایش فرقه شیعه پرداخته می‌شود و در ادامه به

ماجرای امتناع بیعت امام حسین با یزید و درگیری دو سپاه در کربلا - محلی در جنوب غربی بغداد - می پردازد و با ذکر چگونگی محاصره سپاه امام حسین، تشنگی و گرسنگی کودکان و اقدام عباس (ع) برادر ناتنی امام حسین (ع) برای آبرسانی به کودکان و شهادت ایشان و شهادت امام حسین و افشاگری زینب (ع)، به تفاوت دیدگاه تاریخ طبری و شیعیان در مورد آگاهی امام از پیروزی و شکست در این نبرد می پردازد.

طبق تاریخ طبری که در قرن نهم میلادی تألیف شده است، حسین (ع) بدون اطلاع از شکست و محاصره و شهادت، اقدام به مهاجرت به کوفه کرد، ولی شیعیان معتقدند امام با علم به شهادت و اسارت همراهانش، اقدام به ترك مکه کرد؛ به علاوه شیعیان معتقدند: به جهت این ایثار بزرگ، به حسین (ع) و فرزندان او و فاطمه مادر او حق شفاعت داده شده است و شیعیان بر این باورند که فاطمه از بهشت هبوط می کند و در هر مجلسی که شیعیان به بزرگداشت یاد فرزند او می پردازند، حضور پیدا می کند. نویسنده در ادامه چنین می آورد: شیعیان در هند در اقلیت ها هستند؛ چرا که کل مسلمانان هند یازده درصد از کل جمعیت هندیان را تشکیل می دهند و شیعیان هم حدود ده درصد مسلمانان هند هستند. نویسنده به شرح حضور در مکان مقدس متعلق حضرت عباس و به شرح مراسم قمه زنی و ازدحام جمعیت می پردازد و از شدت شلوغی و گرما و بوی نامطبوع خون، حالش به هم می خورد و با کمک همراهش اختر از جمعیت بیرون کشیده می شود.

نویسنده خودش را در بین جمعیت به چوب پنبه ای در جریان حرکت یک رودخانه تشبیه می کند و بارها تعادل

جسمی او به هم می خورد و احساس نفس تنگی می کند. برای نویسنده، صحنه های ریختن خون در مراسم قمه زنی و زنجیرزنی و دیدن نوجوانان سپیدپوش که لباسشان به خون سر و بدنشان آغشته شده است، بسیار عجیب است.

در قسمت های بعدی، نویسنده به بررسی نقش زنان در ادبیات دعایی شیعه می پردازد. در فصل ششم در قسمت «لدخ» به بررسی ادبیات دعایی و اعتقادات مربوط به ذوالجنح، اسب امام حسین در کربلا می پردازد.

در فصل هشتم به بررسی مراسم عزاداری و شیعه و تفاسیر نویی از مفهوم شفاعت در دیدگاه شیعیان پرداخته می شود. فصل نهم نیز به توضیح زمان برگزاری مراسم مذهبی شیعیان در لدخ می پردازد که توسط تقویم منطقه البروج مشخص می شود.

و قسمت آخر کتاب نیز به بررسی آموزش فرهنگ شیعی در کلاس های امریکا می پردازد.

◀ مقدمه ای بر قرآن

عبدالله سعید؛ انتشارات: راتلج، چاپ: ۲۰۰۸ میلادی، ۲۶۸ ص.

قرآن چیست؟ از کجا آمده است؟ مسلمانان در گذشته چگونه با آن برخورد می کردند و امروزه نسبت به آن چه دیدگاهی دارند؟ برخورد قرآن با پیروان ادیان دیگر ابراهیمی، چون یهودیت و مسیحیت چگونه است؟

این کتاب در صدد است به پرسش های فوق پاسخ گوید. این کتاب مقدمه ای ضروری برای همه دانشجویانی است که علاقه مند به آموزه های بیشتر در زمینه های قرآنی هستند. عبدالله سعید به جنبه تفسیری و تاریخی در دوره پیش از مدرن و مدرن می پردازد. در این کتاب به

مباحث اصلی قرآن، چون خداوند، خلقت، نبوت، تفسیر و تأثیرات دانشمندان غربی می پردازد.

این کتاب برای هر دو گروه دانشجویان مسلمان و غیرمسلمان نوشته شده است و شامل اصطلاحات کامل و خلاصه ای مفید برای هر فصل و متن های پیشنهادی برای مطالعات بیشتر است.

در این کتاب به قرآن و سیاق عبادات، وحی و قرآن، ماهیت وحی، اشکال وحی در متن اسلامی، وحی: سخنان خداوند به زبان مردم، قرآن، وحی الهی، کلمات شفاهی کتبی، وحی و تفسیر، دریافت وسیع تر از وحی، سطوح وحی قرآن، ساختار قرآن، چالش های دانشمندان غربی درباره قرآن، ماهیت قرآن، ارتباط قرآن و تفاسیر پیامبر، قرآن در زندگی روزانه مسلمانان، دیدگاه دانشمندان غربی متقدم درباره قرآن، دیدگاه دانشمندان غربی متأخر درباره قرآن، بررسی ترجمه قرآن، نظریه های تفسیر قرآن و تفاسیر مدرن قرآن پرداخته می شود.

◀ فرهنگ فشرده اسلام (خلاصه ویرایش اول و دوم دائرة المعارف اسلام)

ای وان دانزل؛ انتشارات: مؤسسه فرهنگی آرایه، چاپ اول: ۱۳۸۰، ۴۹۲ ص.

پیشنهاد نگارش این کتاب، نخستین بار توسط فرانس پریجب، سردبیر پیشین انتشارات بریل در سال ۱۹۹۲ داده شد. وی تا زمان پیش نویس اولیه طرح هم در قید حیات بود، ولی در سال ۱۹۹۳ درگذشت و نتوانست نتیجه نهایی کار را مشاهده کند. این کتاب فقط حاوی لغات و اصطلاحات ضروری است و گزیده ای از مباحث مطرح در دائرة المعارف اسلامی در سطح کمتر با تکیه بر نکات کلی و ضروری در آن آورده شده است. این کتاب از ویرایش دوم کتاب، تا

آن جایی که امکان داشته، استفاده کرده است و برای قسمت هایی که هنوز مورد ویرایش دوم قرار نگرفته اند، از روی همان ویرایش اول نگارش شده است.

در بعضی از قسمت ها برای بررسی تلفظ تعدادی از کلمات، از دائرةالمعارف بریتانیکا و کتاب اطلس جهانی ویرایش ششم استفاده شده است و بقیه موارد برگرفته از دائرةالمعارف اسلام است.

از آنجایی که کتاب فعلی برای استفاده عموم در نظر گرفته شده است، برای کلماتی که لفظ عربی، فارسی یا ترکی خاصی دارند، نام کلمه به انگلیسی نوشته شده است و معادل عربی، فارسی یا ترکی آن در کروهه مقابل کلمه آورده شده است. تاریخ های این کتاب همه به تاریخ میلادی آورده شده است. به مراجعان این کتاب توصیه شده اگر مدخلی را ذیل حرف مورد نظر پیدا نکردند، کلمات مشابه آن را نیز بررسی کنند؛ مثلاً اگر مدخلی ذیل حرف K پیدا نشد، ذیل Q هم مراجعه کنند.

این کتاب حاوی نقشه هایی از دوران مختلف اسلامی است که در فهرست نقشه های کتاب، شرح کامل آن آمده است. نقشه خلافت عباسی، حملات مسلمانان تا سال ۶۶۱ میلادی، نقشه های مربوط به اندلس و مغرب، غزنویان، ایلخانان، شبه جزیره مالزی، ایتالیا، اسپانیا، نقشه جهان پیش از ظهور اسلام، خوارزمشاهیان، مکه، صفاریان، صلاح الدین، سلجوقیان و سامانیان ضمیمه این کتاب است.

◊ کلمات کلیدی قرآن

عبدالراشد صدیقی؛ انتشارات: بنیاد اسلامی، چاپ: ۲۰۰۸، ۲۹۶ ص.

این کتاب حاوی مدخل لغت های قرآنی است. این کتاب، حاصل سال ها، تلاش پیگیر است و شامل مدخل ۱۴۰ کلمه

ضروری و مهم قرآنی است که روبروی هر یک از این کلمات، توضیحاتی به زبان روان انگلیسی برای افرادی که قادر به درک زبان عربی نیستند، آورده شده است. گاهی ترجمه برخی از لغات قرآنی و پیدا کردن معادل آن در زبان انگلیسی امری دشوار است که در این موارد سعی شده است توضیح کوتاهی جایگزین یک کلمه معادل شود و به کمک توضیحات، سعی در تبیین آن کلمه قرآنی شده است. در این موارد، مؤلف برای انتقال صحیح پیام از منابع معتبر متقدم و همچنین منابع پژوهشی متأخر استفاده نکرده است؛ مثلاً کلمه «غیب» در اکثر فرهنگ ها «Unseen» ترجمه شده است که معادل مناسبی به نظر نمی رسد.

در این فرهنگ، نویسنده غیب را به «چیزهایی که انسان عادی توان دسترسی به آن ندارد» تعریف کرده است و این کلمه با این تعریف، دقیقاً همان مفهومی را می رساند که در قرآن مدنظر است.

کلمه تقوا هم که در فرهنگ های دیگر ترس از خداوند معرفی شده است، در این کتاب به اعتقاد به حضور خداوند و ناظر بودن او بر اعمال و رفتار بندگان و مراقبت از اعمال و رفتار به جهت این حضور دائمی مطرح شده که با معنای موردنظر قرآن، قابلیت انطباق بیشتری دارد.

پایان کتاب شامل دو فهرست عربی و انگلیسی به صورت جداگانه است و در متن کتاب روبروی هر متن هم رسم الخط عربی کلمات روبروی هر مدخل نوشته شده است.

این کتاب راهنمای فشرده و معتبر برای دریافت معانی کلمات قرآن است و برای علاقه مندان و دانشجویان رشته های قرآنی در سطوح ابتدایی و متوسط قابل استفاده است.

عبدالراشد صدیقی دارای مدرک مطالعات مسیحی و اقتصادی دانشگاه بمبئی است. وی همچنین دارای مدرک حقوق از همین دانشگاه است. از او در زمینه مطالعات اسلامی کتاب های دیگری نیز به چاپ رسیده است که کتاب «تزکیه» از آن جمله است.

◊ بررسی تاریخ محمد(ص)

ایروینگ. م. زیت لین؛ انتشارات: پالیتی، چاپ ۲۰۰۷ میلادی.

نویسنده این کتاب در صدد است به چگونگی تولد اسلام و نقش بنیانگذار استثنایی آن، محمد(ص) پردازد. ایشان که در رشته مطالعات ادیان اهتمام داشته است، در مقدمه کتاب بیان می کند در بین ادیان ابراهیمی احساس نیاز درونی به کاوش درباره ریشه های اسلام از منظر تاریخی و روانشناسی وجود دارد. وی چنین مطرح می کند که علاقه اولیه من به مطالعه براساس تاریخ اجتماعی و سیاسی پیدایش تفکرات دینی و به طور کلی جامعه شناسی دینی است. ایشان قبل از این اثر راجع به ادیان توحیدی متقدم تر هم کتاب نوشته است. اولین اثر او، کتاب یهودیت باستانی نام دارد که در آن به بررسی نکات کلیدی تفاسیر کتاب مقدس (عهد قدیم) می پردازد.

اثر دیگر او تحت عنوان «عیسی و یهودیان در روزگار او» به بررسی جایگاه عیسی(ع) در بین یهودیان می پردازد. ایروینگ در نگارش این اثر در سطح وسیعی از دیدگاه ها و نظریه های مقدمه ابن خلدون استفاده کرده است. وی ضمن اشاره به اینکه سی سال قبل، هنگام مطالعات اجتماعی با ابن خلدون که یکی از متفکران بزرگ علوم اجتماعی و پایه گذار بسیاری از مبانی فکری این علوم است، آشنا شده است، به بیان دیدگاه های او و تطبیق نظر های او با

شرایط شبه جزیره عربستان می پردازد. وی در نگاهی جامعه شناسانه بین مردمی که مقارن ظهور اسلام با حیواناتی چون گوسفند و بز و گاو روزگار می گذراندند با مردم شبه جزیره عربستان که زندگی آنان وابسته به شتر بود، مقایسه ای برقرار کند و اعراب بدوی - به دلیل اینکه امرار معاش با شتر برای آنان ضرورت مهاجرت و جابجایی را از بین می برد - را افرادی شجاع تر و متعصب تر از دیگر مردم همعصر زمان آنان می داند که مجبورند برای چرای حیوانات خود دائماً در حالت کوچ به سر برند. ایستایی و سکونت در بیابان، عدم وجود حاکمی نظامی برای حمایت از آنان و نبود سلاح خاص و قوی موجب شده بود اعراب بدوی بیش از دیگران به خود اتکا داشته باشند و مردانی شجاع باشند.

ایروینگ ضمن تبیین نظریه عصبیت این خلدون که تحت عناوین دیگری چون «انسجام» یا احساس گروهی نیز مطرح شده است، به قول فرانتس روزنتال در این زمینه اشاره می کند که عصبیت اگر به معنای تقلید کورکورانه از دیگران بدون مبنا باشد، از دیدگاه اسلام محکوم است. در ادامه نویسنده به دیدگاه ابن خلدون درباره عصبیت می پردازد و مطرح می کند که ابن خلدون به نوعی از عصبیت معتقد است که لازمه تداوم حیات بشری است. اگر اقسام این نوع از عصبیت در رفتارهای بشری دیده نشود، نظام جوامع بزرگ و کوچک از هم پاشیده می شود و جامعه بدوی بادیه نشینان عربستان پیش از ظهور اسلام نیز بر مبنای همین عصبیت انسجام داشته است.

ابن خلدون تأکید دارد: فقط قبایلی که این نوع از حمیت و عصبیت در آنها به چشم می خورد، توان زندگی در صحرا و بیابان و غلبه بر مشکلات و درگیری های آن را

دارند. این نوع عصبیت که بیشتر بر پایه روابط خونی و اشتراکات نژادی است، موجب برتری و انسجام گروه می شود و از این نوع یگانگی در برابر هجوم دشمنان خارجی استفاده می شود.

نویسنده در ادامه، به تئوری انحطاط ابن خلدون می پردازد و تلاش گروه پیروز در یک تهاجم برای رسیدن به ثروت و رفاه قوم مغلوب و حرکت جامعه به سمت رفاه زدگی را یکی از عوامل برجسته انحطاط برمی شمرد. از دیدگاه ابن خلدون رفاه زدگی و علاقه به جمع آوری ثروت، موجب کم شدن عصبیت و کم نشدن انسجام قومی می شود و از این راه به قدرت عمومی اجتماع ضربه می زند. در بخش بعد، به بررسی شرایط اجتماعی و جغرافیایی شبه جزیره عربستان و شهر مکه مقارن ظهور اسلام می پردازد و به نبود حکومتی مرکزی و مستقل در این منطقه اشاره می کند.

زندگی مردم مکه محدود به زندگی بدویان بیابان نشین شبه جزیره نبود و آنان به تجارت و مبادله کالاهای مورد نیاز که گاهی از هند و چین و یا از شام به آن منطقه آورده می شد، اهتمام داشتند. در ادامه نویسنده به نقش برجسته خانه کعبه و اعتقاد به بت ها و سنگ آسمانی حجرالاسود اشاره می کند. وی سپس به ماجرای ابراهیم و اسماعیل و ساخت خانه کعبه اشاره کرده، به بررسی حنیت و دین مورد پذیرش مردم پیش از ظهور اسلام اشاره می نماید. چگونگی حضور یهودیان در سرزمین عربستان و اقامت آنان در یشرب در قالب بنی نظیر، بنی قینقاع و بنی قریظه و بررسی دیدگاه های باردن در این مورد، بخش های بعدی این مطالعه را تشکیل می دهد.

در ادامه کتاب، به بررسی دیدگاه های ریچارد بل درباره منشأ ظهور اسلام و

گسترش آن در سرزمین های مسیحی مذهب شبه جزیره پرداخته می شود. از دیدگاه بل و هارناک، عدم وجود ترجمه عربی از کتاب مقدس در دوران پیش از اسلام بیانگر عدم وجود گرایش های ریشه ای مسیحیت در بین اعراب منطقه شبه جزیره است. در فصل بعد به بررسی دیدگاه های مونتگمری وات درباره محمد (ص) پرداخته می شود.

نگاهی به دوران حکومت محمد (ص) در مدینه و بررسی تحلیل های ویلیام مایر، تعاملات پیامبر با یهودیان، ایجاد اتحاد بین آنان و مسلمانان به شکل امت واحد و حتی نماز گزاردن به سمت بیت المقدس و نبرد بدر و خیبر از مواردی است که کتاب به آنها می پردازد.

پایان کتتاب به جمع بندی های جامعه شناسانه اختصاص یافته است و از دیدگاه نویسنده موفقیت چشمگیر تاریخی و سیاسی محمد در ده سال پایانی حیات ایشان، در مدینه رقم خورده است.

◀ شیعیان اثنی عشری: اقلیت مسلمانان هند
توبی. ام. هوارث؛ انتشارات: راتلج، چاپ: ۲۰۰۵ میلادی.

این کتاب در ۲۱۳ صفحه توسط مرکز مطالعات شیعی و فارسی راتلج چاپ شده است. نویسنده این کتاب را به شیعیان حیدرآباد تقدیم کرده است. این کتاب به بررسی هویت شیعیان در اقلیت هندوستان و مراسم عزاداری آنان می پردازد. شیعیان هندوستان همراه با میلیون ها شیعه دیگر در سراسر جهان با برپایی مراسم عزاداری امام حسین و شهادت او در نبرد کربلا یادشان را زنده نگه می دارند. نویسنده از برپایی این مراسم عزاداری به عنوان پنجره ای برای شناخت هویت شیعیان هندوستان و حساسیت های فرهنگی و مذهبی آنان یاد می کند.

فصل اول این کتاب، از کربلای هندوستان نام دارد و در برگیرنده تاریخچه‌ای از مجالس مرثیه، و عظم و جایگاه آن در بین شیعیان است. ریشه‌های موعظه اسلامی، اجتماعات عزاداری تا قرن شانزدهم، توسعه اجتماعات عزاداری در ایران و جنوب هند از قرن شانزدهم، اجتماعات عزاداری در شمال هند در قرن‌های هجدهم و نوزدهم، تولد مراسم نوین، موعظه در اجتماعات عزاداری حیدرآباد، موعظه بدون قدرت سیاسی در حیدرآباد از زمان استقلال هند و نتیجه‌گیری از مباحث فوق، سرفصل‌هایی است که در بخش اول کتاب به آن پرداخته می‌شود.

فصل دوم کتاب، تحت عنوان شیعیان حیدرآباد و اجتماعات عزاداری آنان است و مباحثی چون جامعه شیعیان حیدرآباد، اجتماعات عزاداری و تأثیر آن در زندگی مذهبی شیعیان حیدرآباد، تنوع اجتماعات مذهبی، چرخه سالانه اجتماعات مذهبی، دریافت سنی‌ها از برگزاری مراسم عزاداری توسط شیعیان، موعظه گران و سخنرانان، مبلغ شدن و کنترل جامعه از طریق مجالس ارشاد، مطرح می‌شود.

در بخش خطبه‌ها، در کتاب به مطالعه و بررسی ده خطبه از عظام مختلف که در فاصله سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۰ در حیدرآباد ایراد شده است پرداخته می‌شود که در هر خطبه دو قسمت مجزا تحت عنوان مقدمه و متن خطبه مورد بحث قرار می‌گیرد.

فصل سوم کتاب، فصل تحلیل‌هاست و سؤال اصلی آن این است که وظیفه اصلی این خطبه‌ها و سخنرانی‌ها چیست و چگونه این وظیفه را به انجام می‌رسانند؟ دفاع از ایمان در جهان تکثرگرا، ایجاد انسجام در جامعه به وسیله تحسین

قهرمانان مذهبی، مسائلی است که در این فصل به آنها پرداخته می‌شود.

در بخش آخر کتاب، نویسنده ضمن تأکید بر اینکه مجالس موعظه شیعیان هندی نماد هویت مذهبی و اسلامی این گروه اقلیت است، به الهیات نهفته در این موعظه‌ها و خطبه‌ها و هدف از اقامه این مراسم در جامعه شیعی می‌پردازد.

ضمیمه انتهای کتاب، شامل فهرستی از خطبه‌ها و خطیب‌هاست و بخش دیگری از ضمیمه‌ها هم شامل فهرست اسامی افراد است که برای تهیه کتاب با آنان مصاحبه شده است و محل مصاحبه هم در این فهرست آمده است.

آقای توبی. ام. هوارث هم اکنون کشیش وابسته به کلیسای انگلستان در منطقه مسلمان نشین بیرمنگهام است. وی که تحصیلات خود را در دانشگاه‌های یال، بیرمنگهام و دانشگاه آزاد آمستردام به پایان رسانده است و در دانشگاه‌های آکسفورد، اوگاندا، مصر، بیت المقدس، هند و هلند تدریس داشته است، از افراد برجسته‌ای است که در سطح گسترده در زمینه روابط مسلمانان با مسیحیان به مطالعه و تحقیق پرداخته است.

عقل و وحی در اسلام

تود لوسن؛ انتشارات: توریس با همکاری مرکز مطالعات اسماعیلی لندن، چاپ: ۲۰۰۵ میلادی، ۵۵۸ ص.

این کتاب توسط مرکز مطالعات اسلامی لندن به چاپ رسیده است. این مرکز در سال ۱۹۷۷ با هدف ارتقا و پیشرفت مطالعات اسلامی هم به لحاظ تاریخی و هم به لحاظ مطالعات معاصر تأسیس شد. این مرکز در تلاش است با معرفی میراث مذهبی و الهی اسلامی به تبیین ارتباط بین عقاید مذهبی با ارتباطات فرهنگی و اجتماعی بپردازد. این مرکز با نگاهی به فرهنگ‌های مختلف اسلامی در

خاورمیانه، جنوب و مرکز آسیا و آفریقا و جوامع صنعتی غرب، در صدد است به بررسی عقاید، باورها و ایده‌آل‌های مردم این نواحی بپردازد.

گردآورنده و ویرایشگر این کتاب، پروفیسور تود لوسن، استاد مطالعات اسلامی دانشگاه تورنتو است و در زمینه تفاسیر قرآن و دیگر زمینه‌های اسلام پژوهی، مقالات بسیاری ارائه کرده است.

بخش اول کتاب، اسلام سنتی نام دارد. در این بخش به کتاب مغازی واقدی و ابزارهای روایی او، رشد و افول مفهوم تقیه در بین شیعیان اثنی عشری، ولایت در کلام ابن جنید، فلسفه دین در نگاه فارابی، ابن سینا و ابن طفیل، برخورد مذهبی شیعه با صوفیه نخستین، قاضی نعمان و مفهوم باطن، مفهوم آگاهی از دیدگاه کرمانی، دیدگاه اسماعیلیه نخستین درباره ادیان دیگر، تفسیر اسماعیلیان از قصیده النفس ابن سینا، آیات النور: استعاره‌ای از اینکه از کجا آمده ایم، چه هستیم و به کجا می‌رویم؟ از دیدگاه نویسندگان مختلف پرداخته شده است.

بخش دوم کتاب، اسلام بدوی نام دارد و به مسائلی از قبیل آثار غزالی به عنوان آثاری روانشناسانه، حکایات احمد غزالی پیرامون شاهدبازی در تبریز، عقل و مشاهده در آثار شهاب الدین سهروردی، مشارکت شهرستانی در تفکرات اسلامی بدوی، تناسب جهان‌شناسی اسلامی: انعکاسات فلسفی افضل الدین کاشانی، علم کشف و شهود: با تأملی بر دیدگاه‌های نجم الدین کبری در نفعات الانس جامی، دو روایت از نجم الدین کبری و رضی الدین علی لالا از منابع قرن سیزدهم، بررسی تطبیقی دیدگاه‌های ابن سینا و میستر اخارث درباره وجود، سفر معنوی در

صوفیه کبروی و نکاتی درباره انتقال فلسفه عرفانی، در مقالاتی جداگانه می‌پردازد.

بخش سوم کتاب، اسلام در دوران پیش از مدرن نام دارد: قسمت‌هایی تحت عنوان نشانه‌های عرفانی بهشت، تلاقی امام‌شناسی شیعه و عرفان در این قسمت به چشم می‌خورد. بخش چهارم و آخرین بخش کتاب، اسلام مدرن نام دارد. در این قسمت مقالاتی با عنوان‌های ایمان فرعون: سؤالی مورد مناقشه در الهیات اسلامی، انگیزه‌های علما درباره حکومت اسلامی در ایران قرن نوزدهم، فلسفه سنتی در ایران با ارجاع به گرایش‌های مدرن، نشانه‌های مدرنیت و غرب‌گرایی و بررسی مقایسه‌ای به چشم می‌خورد.

در قسمت اسامی مشارکت‌کنندگان که قبل از مقدمه آمده است، اسامی نویسندگان مقالات این کتاب همراه با سمت علمی آنان به چشم می‌خورد.

به طور کلی، این کتاب با ارجاع به آرای فلاسفه قدیم اسلامی، چون ابن عربی، غزالی، کرمانی، نجم‌الدین کبری، قاضی نعمان، رازی، ابن سینا و سهروردی به بررسی برخی از دیدگاه‌های فلسفی و عرفانی اسلام می‌پردازد.

◊ اسلام اخباری: تاریخچه و دکتورین مکتب اخباری شیعه

رابرت گلیو، انتشارات: بدیل (لیدن و بوستون)، چاپ: ۲۰۰۷ میلادی، ۳۳۹ ص. این کتاب جلد ۷۲ از مجموعه کتاب‌های «علوم، الهیات و فلسفه اسلامی» است که سرویاستار آن، فردی به نام اچ دایر است. رابرت گلیو نویسنده این کتاب، دارای دکترای مطالعات اسلامی از دانشگاه منچستر است و همچنین استاد مطالعات عربی دانشگاه آکسفورد انگلستان است. وی مطالعات وسیعی

درباره شیعه اثنی عشری انجام داده است و آثار قابل توجهی در این خصوص منتشر کرده است.

مکتب اخباری‌گری مکتب غالب فکری شیعه امامیه در قرن هفدهم و اوایل قرن نوزدهم میلادی است. مبنای اساسی این گفتمان، تکیه بر ظاهر اخبار: روایات اولیه امامان شیعه و استدلال‌های عقلی است که این نوع نگرش این گروه را جزء ارتدوکس‌های شیعه امامیه قرار می‌دهد.

بخش اول، اختلاف اخباری‌های اصولی با مکتب اخباری نخستین نام دارد و بخش‌هایی چون: شیعیان و شیعیان اخباری و اخباری‌ها قبل از استرآبادی و نتیجه‌گیری را در بر می‌گیرد.

بخش دوم، محمدامین استرآبادی و شکل‌گیری مکتب اخباری نام دارد.

تفکرات شرعی استرآبادی عنوان بخش سوم این کتاب است و قسمت‌هایی چون فواید المدنیه استرآبادی و شرح صریح استرآبادی ضمیمه این قسمت است.

فصل چهارم کتاب، به تفکرات فلسفی و الهی استرآبادی اختصاص دارد و شامل نگرش استرآبادی به الهیات و فلسفه، دیدگاه‌های استرآبادی درباره الهیات و توسعه الهیات و فلسفه استرآبادی است.

گسترش اخباری‌گری پس از استرآبادی، عنوان فصل پنجم این کتاب است و به بخش‌هایی چون انتقال دانش در شیعه امامیه، شبکه علمی استرآبادی، و توسعه افکار اخباری در خارج از شبکه استرآبادی، در این قسمت پرداخته می‌شود.

فصل ششم این کتاب، به تعریف درگیری بین اخباریون و اصولیون اختصاص دارد و شامل تعریف درگیری بین اخباریون و اصولیون و ارائه مناقشات بین آنهاست.

در فصل هفتم به تفاسیر قرآنی اخباریون می‌پردازد و به تبیین دیدگاه اخباریون

در خصوص عدم امکان دسترسی به معانی آیات قرآنی می‌پردازد.

فصل هشتم به تقابل سنت و اخبار در قوانین اخباری می‌پردازد و به مناقشات صورت گرفته در خصوص وثاقت اخبار و مسائلی از این دست اشاره می‌کند.

در فصل نهم، به هرمنوتیک اخباری و مسائل مربوط به زنان و معنا و ارتباطات آن پرداخته می‌شود. در ضمیمه اول پایان کتاب، اسامی دانشمندان و علمای اخباری از زمان استرآبادی تا پایان قرن سیزدهم آورده شده است. در ضمیمه دوم، تفاوت‌های اخباریون و اصولیون در فهرست‌های مختلف آورده شده است و در ضمیمه سوم فتوای محمدامین استرآبادی به شاه عباس صفوی در خصوص طهارت شراب آورده شده است.

◊ اسلام و سنت‌گرایان

شاهین قلی خان ختاک، انتشارات: مرکز مطالعات آکادمیک توریس، چاپ: ۲۰۰۸ میلادی.

این کتاب با هدف آگاهی از دریافت‌ها و سوء برداشت‌ها پیرامون اسلام در قرن نوزدهم نوشته شده است و با ارائه سوابق تاریخی جالب، به بسیاری از نگرانی‌های امروز پایان می‌دهد.

نویسنده از دانشکده کینگ دانشگاه لندن فارغ‌التحصیل شده است و برای شرکت در یک طرح داوطلبانه، وابسته به مرکز استاندارد بین‌المللی مطالعات آموزشی به اسلام آباد پاکستان رفته است.

شروع مطالعات در قرن نوزدهم در مورد اسلام و تأثیر آن بر ادبیات انگلیسی، با اثر بایرون پورتر اسمیت تحت عنوان اسلام در ادبیات انگلیسی بود. در این کتاب تفکر اسلام و پیامبر آن محمد(ص) در برابر اندیشه‌های عقلایی غرب قرار می‌گیرد.

پس از آن، کتاب دیگری تحت عنوان هلال و صلیب توسط ساموئل سی‌چو نوشته شد که در آن، طی مطالعه‌ای جزئی به بررسی جنبه‌های مهم تمدن مسلمانان و تأثیر آن بر ادبیات انگلیسی در قرون وسطی و دوره‌رنسانس اشاره می‌کند. سی‌سال بعد در سال ۱۹۶۰ نورمن دانیل در کتاب اسلام و غرب به دلیل آشنایی با مسلمانان و احساسات و روحیات آنان از مسائل ناخوشایندی که درباره مسلمانان و پیامبر آنان مطرح شده بود، عذرخواهی کرد و با شروع مطالعاتی جدید سعی در بازسازی فضای به وجود آمده و مطالعاتی علمی درباره نحوه تأثیر رفتار مسیحیان و مسلمانان و تأثیر آنان در ادبیات غربی به خصوص از قرن دوازده تا قرن چهارده میلادی داشت. پس از آن، دانیل در کتاب دیگری تحت عنوان اروپا، اسلام و غرب در سال ۱۹۶۶ با همان شیوه قبلی به بررسی جنبه‌های کلی تفکرات اسلامی در قرن هفده تا پایان قرن نوزده می‌پردازد. بعدها این روند در کتاب‌های شرق‌شناسی و کاوشی در اسلام ادوارد سعید پی گرفته می‌شود.

در فصل مربوط به پیش‌زمینه‌های تاریخی و سیاسی مطرح می‌شود: در تقویم‌ها و رویدادنامه‌هایی که به لحاظ زمانی در دوران حکومت‌های مسلمان و یا دوران تاریخی نزدیک به آنان نوشته شده است، اثری از اضطراب و وحشت در بین غیر مسلمانان از حکام و حکومت‌های مسلمان به چشم نمی‌خورد. در وقایع نامه‌های قبلی، بیزانطی، هندی و دیگر وقایع نامه‌ها، شکایت از حکومت‌های مسلمانان بسیار کم است.

از دیدگاه نویسنده، این به دلیل سیاست حکام اسلامی در راستای جلب رضایت ساکنان آن شهرهاست که آنان اجازه داشتند آزادانه به فعالیت‌های خود

پردازند و برای مورد حمایت و ایمن بودن، فقط به حکومت اسلامی جزیه می‌پرداختند و حتی در دوره‌هایی مثل زمان ابو عبیدالله حاکم سوریه در قرن هشتم که حکومت به دلایلی نمی‌توانست وظایف خود را در قبال آنان با امکانات کافی انجام دهد، از جزیه آنان صرف نظر شد.

در قسمت مبانی اعتقادی مطرح می‌شود: جنگ‌های مسلمانان با غیرمسلمانان صرف نظر از اینکه کدام یک شروع کننده جنگ بوده‌اند چه در قرن هفت میلادی و در آغاز گسترش اسلام، چه دوران جنگ‌های صلیبی و چه در دوران گسترش قلمروها در زمان امپراتوری عثمانی، همیشه بر سر اختلاف مبانی اعتقادی بوده است.

در ادامه، به شکل‌گیری فرقه‌ها و هیات با کمک غربی‌ها در اوایل قرن نوزده اشاره می‌شود که همکاری محمد بن عبدالوهاب و آل سعود در عربستان دارای قدرت اقتصادی و سیاسی می‌شوند و بعدها در سال ۱۹۲۹ بر شبه جزیره عربستان مسلط می‌گردند.

در بخش ترکیه، به ارتباط ادبیات و سیاست عمومی پرداخته بشود و بین فضای برخی از آثار و قاس هاردی و شرایط اجتماعی امروز جامعه ترکیه، ارتباط نزدیکی به چشم می‌خورد.

در فصل بعد، به زمینه‌های فرهنگی پرداخته می‌شود و تأثیرات موجود در زمینه موسیقی، تئاتر و هنر بررسی می‌شود.

در قسمت بعد، به شبهات کلی اشاره می‌شود و مسائلی چون نبوت، قصاص، قبله، سجده و سوگند پرداخته می‌شود.

◊ بیت‌المقدس اسلامی و مسیحیان آن

تاریخچه ایستادگی و اضطراب‌ها؛ ماهر ابومنشار؛ ناشر: مرکز مطالعات آکادمی

توریس، چاپ: ۲۰۰۷ میلادی.

بیت‌المقدس اسلامی به عنوان قلب شکوفایی سه دین مطرح یکتاپرستی در جهان است و در تاریخچه آن نمونه‌های ایستادگی و اضطراب به وضوح به چشم می‌خورد. این کتاب با نگاهی انتقادی به حوادث دو مقطع سرنوشت ساز تاریخ اسلام در این منطقه می‌پردازد: ۱- دوران خلیفه دوم عمر بن خطاب متوفای ۲۴ هجری و بررسی نقش برجسته او در زایش و گسترش اسلام در آن منطقه؛ ۲- دوران سلطان صلاح‌الدین ایوبی متوفای ۵۸۹ هجری و مقاومت افسانه‌ای او در جنگ‌های اول و دوم صلیبی و پس از آن.

این کتاب با استفاده وسیع از منابع اولیه، به بررسی رفتارها و تعاملات مسلمانان با غیرمسلمانان در قرن هفت و قرون وسطی می‌پردازد و از طرف دیگر به بررسی جزئی جایگاه مسیحیان در بیت‌المقدس اسلامی و انگیزه‌های آنان برای نبرد می‌پردازد. ابومنشار به تحلیل برخی از ارتباطات بین صلاح‌الدین و صلیبیان و روابط صلح‌آمیز صلاح‌الدین و ریچارد شیردل پادشاه انگلستان می‌پردازد و دیدگاه غریبی‌ها و شرق‌شناسان که به رفتار مسلمانان با مسیحیان پس از نبردهای اول و دوم صلیبی پرداخته‌اند، مطرح می‌کند.

نویسنده در آغاز کتاب، به طرح این مسئله می‌پردازد که از آنجا که اسلام یک دین وحیانی است، متأسفانه این تصور غلط وجود دارد که این دین با یک داعیه مذهبی جدید تحمل پیروان مذاهب دیگر را ندارد و در صدد حذف آنان و عقاید آنها در جامعه است. نویسنده با بررسی دیدگاه اسلام در تقابل با پیروان ادیان و مذاهب دیگر، با تکیه بر قرآن و سنت، به تبیین دیدگاه اسلام در ارتباط با غیرمسلمانان می‌پردازد. نویسنده ضمن بیان اینکه از

دیدگاه قرآن، مسلمانان به دو گروه تقسیم می‌شوند: اهل کتاب و کفار، به بیان چهار دیدگاه مشترك همه ادیان توحیدی می‌پردازد: ۱- توحید؛ ۲- نبوت؛ ۳- وحی الهی؛ ۴- اعتقاد به جهان آخرت و نظام پاداش و جزا.

در ادامه ابومنشار توصیه‌های قرآن برای برخورد با اهل کتاب را در چهار گروه طبقه‌بندی می‌کند: ۱- رفتار بر اساس حس برادری و بهتر دوستی؛ ۲- شکیبایی مذهبی و احترام به اهل کتاب؛ ۳- برخورد با عدالت و رفتار مناسب؛ ۴- وفاداری و احترام به پیمان‌ها در قبال آنان.

در ادامه به بررسی مفهوم جزیه و ذمه در اسلام و ابعاد آن و حقوق و قوانین مربوط به ذمیان پرداخته می‌شود. در بررسی سنت پیامبر در برخورد با اهل کتاب، در ضمن به ۱- هجرت مسلمانان به حبشه و ارجاع مسلمانان توسط پیامبر نزد پادشاه مسیحی آن سرزمین؛ ۲- تشکیل دولت اسلامی مدینه و به رسمیت شمردن حقوق همشهریان یهودی آن سرزمین و بستن پیمان با آنان توسط پیامبر؛ ۳- ارسال نامه توسط پیامبر به سران غیرمسلمان دیگر سرزمین‌ها؛ ۴- بستن قرارداد با اهل کتاب و وفاداری بر اجرای پیمان‌ها توسط پیامبر.

فصل دوم به برخورد عمر با مسیحیان اختصاص دارد. در ابتدای فصل، نویسنده با ذکر بخشی از اساسنامه رزمندگان مسلمان که در آن، روح سازگاری با غیر مسلمانان به چشم می‌خورد به این مطلب اشاره می‌کند که: سلامت جان، اموال و کلیساها و برخورداری از آزادی مذهبی ارکانی است که فاتحان مسلمان در برخورد با غیر مسلمانان ملزم به اجرای آن بودند. وی در ادامه، مختصری از شرح حال عمر بن خطاب را ذکر می‌کند. بستن پیمان با قبیله بنی‌نضیر از قبیله‌های

مسیحی روزگار عمر عنوان مطلب بعدی و مورد بحث است که به تفصیل به بررسی ابعاد آن پرداخته می‌شود.

فصل سوم، تحت عنوان عمر مسیحیان بیت المقدس اسلامی، با ذکر اهمیت سرزمین بیت المقدس در دیدگاه اسلام و پیشگویی پیامبر درباره فتح آن به دست سپاهیان شروع می‌شود.

فصل چهارم و پنجم با توضیح رفتار صلاح الدین ایوبی با مسیحیان بیت المقدس و علل شروع جنگ‌های صلیبی و موقعیت مسیحیان در بیت المقدس آغاز می‌شود. در ادامه خلاصه‌ای از پیشینه زندگی صلاح الدین و نحوه برخورد او با مسیحیان مطرح می‌شود. در فصل پنجم چگونگی محاصره بیت المقدس و تسلط صلاح الدین به شهر و مقدس‌ترین محل برای مسیحیان در همه جهان که آن را مقبره مقدس می‌نامیدند، ذکر می‌شود، که صلاح الدین پس از تسلط بر آن مکان مقدس، ابتدا دستور می‌دهد سه روز درب‌های آن مکان را ببندند و سپس با مشورت مشاوران خود، از خراب کردن آن بنا منصرف می‌شود و با بازگشایی مجدد، به مسیحیان اجازه زیارت داده می‌شود.

دائرة المعارف قرآن

ویراستار: الیور لیمن؛ انتشارات: راتلج گروه تبلور و فرانسیس، چاپ اول، ۲۰۰۶، چاپ دوم، ۲۰۰۷، ۷۷۰ ص، قطع وزیری، دو ستونه.

در مقدمه این کتاب، هدف از نگارش آن، ارائه کتابی در حجم کم با مطالبی است که علاوه بر متخصصان برای عموم افراد قابل استفاده باشد. نویسنده مقدمه چنین می‌آورد: این کتاب یک فرهنگ لغت قرآنی نیست که همه واژگان قرآن در آن به کار رفته باشد، بلکه فقط برخی از کلمات

جالب و برخی از کلمات دشوار در این مجموعه توضیح داده شده است. نویسندگان این کتاب از طیف‌های مختلفی هستند. برخی از آنان مسلمان هستند و گروهی دیگر غیرمسلمان و برخی از آنان پیرو هیچ دین و مذهبی نیستند؛ ولی همه این نویسندگان به دلایل مختلف به قرآن علاقه مند بوده‌اند.

در مدخل‌های این دائرة المعارف، نام افرادی چون هارون، محمد عبده، ابراهیم، همسر ابراهیم، ابوبکر، ابن تیمیه، ابوحنیفه، احمد، محمد، احمد بن حنبل، عایشه، علی بن ابیطالب، ایوب، عزیز، بلقیس، داوود، فخرالدین رازی، هاجر، حوا، ادریس، عیسی، اسحاق، یعقوب، مریم، مادر مریم، موسی، شعیب، یحیی، یونس، عزیز به چشم می‌خورد. علاوه بر افراد نام جریان‌های تاریخی، عقاید اسلامی، آداب و رسوم مذهبی نیز به چشم می‌خورد.

برخی دیگر از مدخل‌های دائرة المعارف قرآن به این شرح است: وضو، عدل، معاد، اهل البیت، اهل الذکر، اهل کتاب، احقاف، علق، الکلب، عرب، عرش، عقیده، آیه، بدر، بقا، بشر، خلافت، صحابه، روزه، یاجوج و ماجوج، بهشت، جهنم، حدیثیه، حلول، الحاد، امام، اسرافیل، اسرائیل، جزا، عشق، لطف، ازدواج، شهادت، خیبر، معراج، سوگندها، والدین، صلح، چندم‌سری، نبوت، قبله، قریش، رمضان، رضا، رزق، روح، صبر، شفاعت، تأویل، توبه و اولی الامر.

الیور لیمن متولد ۱۹۵۰ میلادی و استاد مطالعات فلسفی دانشگاه کنتاکی آمریکا و متخصص فلسفه اسلامی و فلسفه یهودی قرون وسطی است. شناخته‌ترین اثر او در

ایران، تاریخ فلسفه اسلامی است که با همکاری سیدحسین نصر در دو جلد توسط انتشارات راتلج در سال ۱۹۹۶ منتشر شده است. لیمن طرح دائرة المعارف قرآن را در سال ۲۰۰۰ میلادی آغاز کرد و با همکاری ۴۳ نفر از پژوهشگران مسلمان و اندیشه‌ورزان غربی، در سال ۲۰۰۶ این کتاب توسط انتشارات راتلج چاپ و منتشر شد. حدود ۱/۶ از مدخل‌های ششصدگانه کتاب، توسط خود لیمن نوشته شد. به طور کلی وجه تمایز دائرة المعارف قرآن لیمن در مقایسه با تألیفات مشابه آن، این است که این کتاب مخاطب عام‌تری دارد و صرفاً برای بررسی گروهی اسلام‌پژوه و متخصص تألیف نشده است.

◊ قرآن، راهنمایی برای راه‌جویان

فرید ایزاک؛ انتشارات: وان ورلد، چاپ: ۲۰۰۷ میلادی، ۲۱۴ ص.

این کتاب شامل هشت فصل است. فصل اول این کتاب به بررسی قرآن و نقش آن در زندگی مسلمانان می‌پردازد. قرآن زنده است، قرآن کلام خداوند و قرآن کتاب مقدس جدلی، قسمت‌های مختلف این فصل را تشکیل می‌دهند.

ورود کلمات به جهان، عنوان فصل دوم این کتاب است که شامل تاریخچه وحی قرآنی، جهان اجتماعی در وحی در قرآن، الهامات نخستین قرآنی، طبیعت و شیوه وحی، دعوت محمد(ص) پاسخی به قرآن، قرآن و چالش‌های جامعه جدید مدنی، الهامات بعدی و شروع ادعاهای مختلف پیرامون کلام خداوند است.

قرآن، کلماتی مکتوب، عنوان فصل سوم کتاب است که شامل تقسیمات قرآنی، اجزاء و احزاب، چینش قرآن، زبان قرآن، شیوه ادبی قرآن، آیات مربوط به محکّمات و متشابهات است.

فصل چهارم این مجموعه درباره جمع‌آوری قرآن است و به مباحثی از قبیل جمع‌آوری قرآن در زمان حیات پیامبر، قرآن به عنوان مبنای شریعت، نگرش شیعه، انتقادات غیرمسلمانان به علوم قرآنی، توسعه آموزشی رسم الخط عربی و شیوه‌های متفاوت قرائت قرآن می‌پردازد.

پیامبر و قرآن حادث شده‌اند، نه قرآن مخلوق، عنوان فصل پنجم این کتاب است. توسعه گفتمان‌های قرآنی، دکترین بی‌همتایی قرآن: اعجاز، دکترین عدم خلقت قرآن، قدمت قرآن، معتذلی‌ها و پیدایش کلام، دوره نخست محمد(ص) و قرآن، از مباحث مطرح شده در این فصل است.

فصل ششم این کتاب دریافت و تفسیر قرآن نام دارد و شامل مباحثی چون تدریج، وحی‌های مکی و مدنی، اسباب النزول، نسخ، تفسیر قرآن، تفسیر سنتی و برخی موضوعات دیگر است.

اعتقاد به قرآن، هفتمین بخش این کتاب است که به مباحثی چون اعتقاد به خداوند، نبوت و جهان آخرت می‌پردازد.

هشتمین و آخرین فصل این کتاب، رفتار و کردار نادرست در قرآن نام دارد و شامل توضیح کردارهای فردی اجتماعی و اقتصادی است.

◊ تزکیه: مسیر اسلامی خودسازی

عبدالرشید صدیقی؛ انتشارات: بنیاد اسلامی، چاپ: ۲۰۰۴ میلادی، ۲۲۰ ص. بنیاد اسلامی، با هدف تحقیق، آموزش، نشر، تربیت تحصیلکرده‌گان اسلامی و ایجاد راه‌های ارتباطی بین مسلمانان و غیرمسلمانان تأسیس شد. این مرکز تاکنون بیش از سیصد عنوان کتاب ترجمه کرده است و دارای یکی از بزرگ‌ترین کتاب‌خانه‌های اسلامی خصوصی در

غرب اروپاست. سه مجله دانشگاهی با عناوین: مروری بر کتاب جهانی مسلمانان، مجله چشم‌اندازهای درون فرهنگی و مروری بر اقتصاد اسلامی هم توسط این مرکز تهیه و چاپ می‌شود.

فصل اول این کتاب، مفهوم اسلامی خودسازی نام دارد و به مسائلی چون تأثیر خودسازی بر جامعه و رسیدن به خداوند، نگرانی از جهان آخرت و نقش عقل در مسیر خودسازی می‌پردازد.

خودسازی و نقش آن در زندگی، عنوان بخش دوم این کتاب است و نقش ایمان در زندگی، معنای حقیقی خودسازی، تأثیرات خودسازی، اعمال صالح و خودسازی، دستور به خودسازی در قرآن، راه‌ها و روش‌های خودسازی و ارزش‌های اخلاقی، در خلال این بخش بررسی می‌شوند.

بخش سوم این کتاب، اهمیت، پیش‌شرط‌ها، شیوه‌ها و چالش‌های مدرن نام دارد. در این قسمت، به توضیح معنای تزکیه و شرط لازم برای تحقق آن و پیش‌شرط‌های مبنایی آن هدف، که رسیدن به خداوند است و تصفیه قلوب، پرداخته می‌شود.

چگونگی تحقق خودسازی موضوعی است که فصل چهارم این کتاب به آن اختصاص یافته است.

در فصل پنجم که آخرین فصل این کتاب است، به ارتباط خودسازی و رابطه انسان و خداوند اشاره می‌شود و مطالب گسترده‌ای در این خصوص ارائه می‌گردد.

◊ اسلام و مسیحیت در عصر حاضر: همراهی در مسیر گفتگو و تعامل

Islam and Christianity today A Contribution to Dialogue

دبلیو. مونتگمری وات

(W. Montgomery Watt)

چنان‌که از عنوان کتاب نیز مشخص

است، نویسنده سعی کرده با طرح مسائلی، موجب تقریب و نزدیکی اسلام و مسیحیت شده، به برقراری ارتباط و یا به عبارتی خوش بینانه تر به تحکم رابطه این دو و ایجاد و پیشرفت گفتگوی بین این دو دین و پیروان آنها که بخش بزرگی از ساکنان این کوره خاکی را تشکیل می دهند، کمک نماید.

این کتاب که چاپ اول آن در سال ۱۹۸۳ و در لندن بوده، علاوه بر انگلستان، در امریکا و استرالیا نیز منتشر شده است. مطالب این کتاب در هشت فصل تنظیم شده که عناوین آنها بدین شرح است:

- رفتارها و دستاوردها؛
- برقراری حقایق مذهبی بر علم و علم گرایی؛
- اسامی و صفات خدا؛
- متون دینی، کلمات خداوند؛
- خدا، خالق جهان؛
- خدا، حاکم و مالک تاریخ؛
- انسانیت و خدا؛

- اسلام و مسیحیت در عصر حاضر. آخرین بخش از فصل آخر این کتاب، با عنوان «ادامه گفتگو» در واقع نتیجه گیری نهایی از مطالب این کتاب است و این چنین آغاز می شود: «هنگامی که برمی گردم و نگاهی به این کتاب تا بدین جا می اندازم، درمی یابم گرایش و تلاش من (در خلال سطور این کتاب)، تأکید بر شباهت های میان این دو آیین بوده، اگرچه این تلاش و گرایش در طرح اولیه این کتاب هیچ جایی نداشته است. من به این باور رسیده ام که ... بسیاری از تفاوت های مذاهب [در اثر سوء تعبیر به وجود آمده اند و با اندکی تفکر] به خودی خود حذف می شوند».

این نتیجه نهایی، اگرچه به واقع درست نیست و تفاوت میان اسلام راستین و مسیحیتی که جز نام، هیچ نام و نشانی از

مسیحیت حقیقی ندارد، از زمین تا آسمان است، اما نتیجه ای مطلوب است که باعث نزدیکی میان انسان ها می شود. باشد که این نزدیکی موجب هدایت حتی یک نفر شود.

بررسی این کتاب برای محققان و اهل نظر خالی از فایده نیست تا هم دیدگاه مسیحیان را راجع به اسلام، اصلاح کند و هم نظر اسلام را راجع به مسیحیت واقعی به مسیحیان اعلام نماید.

برای شما دانش پژوه و دانشجوی عزیز نیز مطالعه این کتاب خالی از لطف نخواهد بود؛ البته اگر دقت و مذاقه، چاشنی این مطالعه شود.

◊ چالشی فراروی اسلام برای انجام اصلاحات
A Challenge to Islam For Reformation
گانتز لولینگ (Gunter Luling)

این کتاب در پنج بخش به بررسی اسلام و قرآن پرداخته است و بیان می کند قرآن و اسلام، هر دو به بررسی دقیق و رفع اشکال، و نهایتاً بازسازی نیاز دارند.

مطالب این کتاب در پنج فصل با عناوین و مطالب ذیل آمده است:

- ابهام موجود در بسیاری از قسمت های قرآن با مثال متن سوره های ۸۰ و ۹۶، نمایش داده می شود.

- نظراتی راجع به قواعد ترکیبی شعری که در سروسازی مسیحی پیش از اسلام به کار گرفته می شده و در قرآن موجود است.

- در مورد تفسیر مجدد اسلام از لغت عربی «الجنة» به معنی «باغ» به عنوان لغت «بهشت موعود اسلامی» پس از اینکه «الجنة» به شدت مورد مقاومت قرآن مسیحی پیش از اسلام، به عنوان باغ مقدس کفار قرار گرفته بود (در عبری، بامه «Bamah» است).

- اختلافات و تمایزات بین متون قرآن مسیحی پیش از اسلام و متون اصلی

اسلامی آن، عمدتاً بر اساس معیارهای محتوایی.

- متن اصلی سوره های ۷۴، آیات ۱-۳۰. در مطالب فوق، نویسنده در کمال جرئت و جسارت، به مطرح کردن تئوری خود در مورد غلط بودن متن قرآن در بسیاری از موارد می پردازد و به عنوان یک محقق، دیدگاه های خود را در چگونگی اصلاح و بازسازی اسلام و قرآن بیان می نماید. نظری در مورد شباهت بسیار زیاد قرآن به شعر، در موارد متعدد و شعر بودن آن در حقیقت، نشان دهنده میزان اعتبار علمی و صداقت نویسنده در طرح و نگارش این کتاب است.

مطالعه این کتاب برای محققان و قرآن پژوهان و تاریخ شناسان اسلامی به ویژه به منظور پاسخگویی به شبهات و به عبارت بهتر اتهامات بی اساس نویسنده به قرآن، مناسب و مفید خواهد بود.

◊ اسلام، بدون ترس

Islam Without Fear

ریموند ویلیام باکر (Raymond William Baker) این کتاب که نویسنده آن استاد سیاست بین الملل در کالج ترنسیستی و استادیار دانشگاه امریکایی کایرو (Cairo) در مصر است، در تلاش برای ساختن اسلامی جدید و به اصطلاح پیشرفته است.

مطالب این کتاب در سه فصل با عناوین: فرهنگ، جامعه و سیاست آمده است که در تمامی این فصول، نویسنده با ارائه دیدگاه های جدید، سعی در ساخت چهره ای جدید از اسلام و تطبیق آن با عصر جدید و شرایط زندگی در دنیای مدرن دارد.

وی از تمامی متفکران، حقوقدانان، قضات و روزنامه نگاران که می توانند سازندگان بنیان های فکری و اخلاقی جامعه باشند، می خواهد در ساخت جامعه ای اسلامی، با درهای باز به روی

دنیای مدرن با تمامی حقوق شهروندی برای زنان و غیرمسلمانان مشارکت کنند. وی به عنوان نماینده اسلام پژوهان مدرن، نشان می‌دهد چگونه می‌توان در زمینه‌های تعلیم و تربیت، هنر، اقتصاد، زندگی اجتماعی، سیاست و روابط خارجی تفکرات جدید را به مرحله عمل رساند و جامعه‌ای اسلامی با اصول مدرن بنا کرد.

وی معتقد است: ارزش‌هایی که این جامعه اسلامی مدرن، باید بر پایه آن بنا شود، عدالت، صلح، حقوق بشر و دموکراسی است.

مطالعه این کتاب، برای بررسی میزان اسلامی بودن این جامعه اسلامی که نویسنده پیشنهاد می‌کند، یا به عبارت بهتر، میزان غربی بودن نظریات اسلامی این کتاب، برای محققان و پژوهشگران و اسلام‌شناسان مناسب است؛ اما برای دانشجویان و دانش‌پژوهانی که اشراف کاملی به دیدگاه اسلام در مورد مسائل مطرح شده در این کتاب ندارند، مطالعه این کتاب، مناسب و مفید به نظر نمی‌رسد.

◊ دایرة المعارف جامعه‌شناسی دین

Encyclopaedia of Sociology of Religion

به تصحیح وی. جی. نیر و ام. جی. نیر
(V.G Nayar; M.G. Nayar)

جامعه‌شناسی دین به بررسی و تشریح دین به عنوان پدیده‌ای اجتماعی می‌پردازد. نقش‌های دین و اعتقادات و تکالیف دینی در تنظیم روابط اجتماعی و تحریک انسان‌ها در حرکت‌های اجتماعی، از مهم‌ترین جنبه‌های مطرح و بررسی شده در این کتاب است.

البته این کتاب چاپ هندوستان است و به بررسی ادیان اصلی موجود در هند و ادیان غرب، مانند انگلیس و امریکا و تأثیرات اجتماعی آن ادیان پرداخته است که در

واقع تأثیر تفکرات انسان بر انسان است و نه تأثیر دستورات خدا بر انسان و زندگی وی. نکته جالب توجه اینکه: در این مجموعه سه جلدی، هیچ اسمی از اسلام که شکل دهنده بزرگ‌ترین حرکت‌های اجتماعی دوران معاصر در دنیاست، به میان نیامده است و همین مطلب نه از دید یک مسلمان، که از دید یک جامعه‌شناس منصف و یک محقق بی‌طرف، به خوبی نشان‌دهنده درجه اعتبار علمی این دایرةالمعارف جامعه‌شناسی دین است.

از طرفی، برای محققانی که علاقه مند به بررسی ادیان دیگر به غیر از اسلام و تأثیرات اجتماعی آنها و نیز دیدگاه غیر مسلمانان نسبت به دین و جایگاه آن در اجتماع و زندگی اجتماعی خود هستند، این دایرةالمعارف می‌تواند مفید باشد.

◊ گام‌هایی به سوی قرآن در اندونزی امروز

Approaches to the Quran in Contemporary Indonesia

به تصحیح عبدالله سعید (Abdullah Saeed) این کتاب؛ مجموعه مقالاتی در مورد قرآن و نیز فعالیت‌های قرآنی و اسلامی در اندونزی است. بنا بر قول ناشران این کتاب، اندونزی جزو کشورهای اسلامی است که مورد بی‌توجهی مسلمانان و متفکران و قرآن‌پژوهان مسلمان قرار گرفته است و نیاز به انتشار کتبی در زمینه‌های اسلامی و قرآنی و در ارتباط با زندگی و تفکرات مردم اندونزی، عامل اصلی انتشار این کتاب که بخش عمده نویسندگان مقالات آن، اندونزیایی هستند، بوده است.

مطالب این کتاب، شامل یازده مقاله است که از آن جمله به عنوان زیر می‌توان اشاره کرد:

- تفسیر قرآن در جهان مالایی - اندونزیایی؛

- روش (Hamka) در تفسیر آیات حقوقی

قرآن؛

- گامی به سوی مفاهیم قرآن؛

- جنبش زنان مسلمان اندونزی و نظریه تعدد زوجات؛

- استفاده و سوء استفاده از آیات قرآن در سیاست‌های امروزی اندونزی.

این مقالات حاصل تلاش محققان مسلمان اندونزیایی در برخورد با مسائل و نیازهای روز کشورشان به عنوان یکی از بزرگ‌ترین کشورهای مسلمان و نگاه به قرآن به عنوان منبعی مناسب برای پاسخگویی به این نیازهاست.

جدای از صحت یا عدم صحت مطالب مندرج در این مقالات، این نگاه محققان اندونزیایی به قرآن، نگاهی ارزشمند است، اما در عین حال اینکه دانشگاه آکسفورد و انگلیسی‌ها اقدام به چاپ و نشر این مقالات و پاسخگویی به این نیاز نموده‌اند، محل تأمل و تردید است؛ لذا مطالعه این کتاب و بررسی صحت مطالب آن، نیازمند امعان نظر محققان و اسلام‌شناسان و قرآن‌پژوهان است که باتوجه به شرایط امروز جهان اسلام و اقدامات همه‌جانبه غرب در نابودی و تخریب اسلام و قرآن، ضروری به نظر می‌رسد.

◊ عصر طلایی و سقوط تمدن اسلامی

The Golden Age and decline of Islamic Civilisation

اس. ای. الجزیری (S.E. Aldjazairi) این کتاب به بررسی تمدن اسلامی، شکل‌گیری آن، رشد، گسترش و سپس افول آن می‌پردازد.

مطالب این کتاب در سه بخش کلی: نگاهی به تمدن اسلامی؛ علوم اسلامی و دانشمندان مسلمان؛ و ابعاد اسلامی، به بررسی این نکته مهم می‌پردازد که: اگرچه تمدن اسلامی در دوره دوران‌هایی، بزرگ‌ترین و باشکوه‌ترین

تمدن جهان بوده است؛ با این حال چرا اکنون کشورهای مسلمان، جزو ممالک پیشرفته جهان محسوب نمی شوند و علت پیشی گرفتن تمدن غرب - که عمری بس کوتاه تر و پیشینه ای بس تاریک تر دارد - بر تمدن اسلامی چیست؟

این کتاب در حدود هشتصد صفحه به بررسی این موضوع پرداخته است؛ اما قسمت نتیجه گیری آن که ماحصل این بحث طولانی است، در کمتر از یک صفحه، چکیده مطلب و نتیجه آن را بیان می کند.

نگاه نویسنده به تمدن اسلامی، نگاهی منصف بوده، به هیچ وجه به دیده حقارت و به عنوان تمدنی ضعیف و کوچک به آن نظر نکرده است و در فصول مختلف به بررسی تجارت و صنعت، شهرها و شهرسازی و معماری، باغ ها، آموزش و تحصیل علم، فرهنگ و تاریخ، نجوم و ستاره شناسی، شیمی، مهندسی، جغرافی، ریاضی، پزشکی و علوم مرتبط، فیزیک و نور در تمدن اسلامی پرداخته، سپس به بررسی آغاز مشکلات و علل آنها و سرانجام افول تمدن اسلامی و پیشی گرفتن غرب پرداخته است.

در کنار علمی بودن مطالب این کتاب، درس های فراوانی در این رشد و افول نهفته است که باعث می شود مطالعه این کتاب، برای تمامی علم دوستان و مسلمانان مناسب و درس آموز باشد.

◇ وجدان انسان و روابط مسلمانان و مسیحیان
Human Consience and Muslim-Christian Relations

أ. لیرویک (Oddbjorn Leirvik)

این کتاب با طرح این سؤال که «آیا وجدان بشری می توان زنجیر اتحاد بین مسیحیان و مسلمانان، در عین تفاوت های اخلاقی و مذهبی آنان باشد؟» به بررسی روابط مسلمانان و مسیحیان و چگونگی بهبود

این روابط پرداخته است.

مطالب این کتاب در پنج بخش کلی تنظیم شده است:

- معرفی: افق [بحث] و تمرکز بر آن، واژه ها و عبارات و روش ها؛

- وجدان مسیحی و اخلاق اسلامی؛

- فاصله: معانی «ضمیر»؛

- الضمیر در نوشته های نویسندگان مدرن مسلمان مصر؛

- مباحث پایانی و نتایج.

در واقع بیشتر تمرکز نویسنده بر مصر و مسلمانان و مسیحیان مصری به عنوان نقطه تقابل طبیعی این دو دین بوده است. نویسنده عنوان می کند: در مصر، نویسندگان بزرگ مسلمان، از روابط خود با مسیحیان بهره زیادی برده اند و این روابط تأثیر آشکاری بر نوشته های نویسندگان مسلمان داشته است. وی تمرکز بر عوامل مشترک بین این دو دین و نزدیکی پیروان آنها را عاملی برای موفقیت و پیشرفت می داند و معتقد است: مطالعه این کتاب برای پژوهشگران و محققان در زمینه های اسلام، مطالعات فرهنگی و اخلاقی بسیار مفید و بلکه ضروری است.

◇ محمد (ص) و چارلمن

Mohammed and the Charlemagne

هنری پیرنه (Henri Pirenne)

این کتاب در دو بخش کلی «اروپای غربی پیش از اسلام» و «اسلام و کارولینجان ها» (سلسله ای از حاکمان آلمان و فرانسه در قرون ۸ تا ۱۰ میلادی)، به بررسی تاریخی اروپا و چگونگی ورود اسلام به آن و نتایج و اتفاقات حاصل از این ورود می پردازد.

هرکدام از دو بخش این کتاب، شامل سه فصل با عناوین زیر است:

۱- تداوم تمدن مدیترانه در غرب، پس از حمله آلمان ها:

- وضعیت اقتصادی و اجتماعی پس از حمله و کشتیرانی مدیترانه؛

- حیات فکری و عقیدتی پس از حملات.

۲- گسترش اسلام در حوزه مدیترانه:

- کودتای کارولینجان و موضعگیری پاپ؛

- آغاز قرون وسطی.

در آغاز قسمت دوم این کتاب آمده است: «هیچ چیزی نمی توانست ما را در درک گسترش اسلام در قرن هفتم، بهتر از مقایسه تأثیر آن بر امپراتوری روم با تأثیر حملات آلمان ها بر این امپراتوری یاری کند...». این مطلب به خوبی گویای این است که کل قسمت اول این کتاب که ۱۴۶ صفحه از ۲۹۳ صفحه کل کتاب را تشکیل می دهد (دقیقاً نیمی از حجم کتاب)، برای انجام این مقایسه نوشته شده است. در انتهای کتاب، نتیجه مباحث تاریخی و تحلیلی مطرح شده و مقایسه حمله آلمان ها و مسلمانان به این صورت مطرح گشته است که: تفاوت حمله آلمان ها و مسلمانان در این است که آلمان ها به نابودی تمدن مدیترانه و از بین بردن یگانگی آن پرداخته اند، اما حمله مسلمانان باعث از بین رفتن تمدن مدیترانه و امپراتوری روم، از بین رفتن فرهنگی غنی و قدیمی، جدا شدن سرزمین های غرب از شرق و عقبماندگی سرزمین های اشغال شده توسط مسلمانان شد.

در واقع، قصد اصلی نویسنده، مطرح کردن اسلام و مسلمانان به عنوان مهاجمان بی رحم و بی پیشینه و بی تمدنی است که از اعتماد مردم سرزمین های تسخیر شده به عدم حمله آنان، بهره برده، به قتل و غارت و ترویج فساد و عقبماندگی پرداخته اند.

بررسی صحت و عدم صحت مطالب تاریخی و سیر وقایع، از عهده مورخان و تاریخ پژوهان برمی آید، اما درک انگیزه و

غرض نویسنده به هیچ گونه تخصص و اطلاعاتی نیاز ندارد.

مطالعه این کتاب برای محققان و مورخان و استادان، فایده خاصی نخواهد داشت، اما دانشجویان و دانش پژوهان جوان ما با مطالعه این کتاب می‌توانند باروش‌های تخریبی غرب در مواجهه با اسلام و چگونگی سوءاستفاده از مطالب تاریخی آشنا شوند؛ به ویژه که عنوان کتاب، «محمد(ص) و چارلمن» (امپراتور روم قدیم) است؛ در حالی که حمله مسلمانان و اشغال سرزمین‌های ذکر شده در کتاب، نه در زمان حضرت محمد(ص) و نه به دستور ایشان بوده است و هیچ ارتباطی میان دو اسم مطرح شده در عنوان کتاب وجود ندارد.

◊ همنشین کمبریج با قرآن

The Cambridge Companion to The Quran

به تصحیح جین دامن مک اولیف
(Jane Dammen McAuliffe)

این کتاب که مجموعه مقالاتی در مورد قرآن است، در پنج بخش با عناوین: شکل‌گیری متن قرآن؛ توضیح و بررسی؛ انتقال و نشر؛ تفاسیر و سنن فکری و عقلانی؛ و مطالعات معاصر و با مقالاتی از جمله: زمینه تاریخی قرآن، شکل‌گیری یک متن ثابت، نظرات دیگر راجع به شکل‌گیری قرآن، سیمای ساختاری، زبانی و ادبی قرآن، از برگ نخل تا اینترنت، وظایف و سنن تفسیری، محققان غربی و قرآن، تفسیر سیاسی قرآن و قرآن و دیگر مذاهب و چندین مقاله دیگر به بررسی قرآن از دیدگاه‌های متفاوت می‌پردازد.

در مقدمه آمده است: در بخش ۱- به بررسی پایه‌های تاریخی و زمینه پیدایش قرآن پرداخته‌ایم؛ در بخش ۲- به بررسی خود متن قرآن از جنبه‌های مختلف؛ در بخش ۳- به چگونگی انتشار قرآن در

جهان (چاپ و ...)؛ در بخش ۴- به بررسی چگونگی شکل‌گیری تفاسیر مختلف و نهایتاً در بخش ۵- به بررسی دقیق‌تر تفاسیر قرآن و رابطه معانی قرآن با دنیای امروز می‌پردازیم. همکارانی که برای نگارش این کتب از آنها درخواست کمک و نوشتن مقاله کردم، به سرعت به درخواست من پاسخ دادند؛ دوستانی که دارای درجات عالی دانشگاهی هستند.

این کتاب نیز از جمله کتبی است که سعی در مخدوش جلوه دادن چهره اسلام و قرآن داشته، تلاش کرده است قرآن را کتابی عادی و غیرالهی و دارای ایراد و اشکال نشان دهد و به تولید و تکرار شبهاتی در مورد آن بپردازد. این کتاب نیز مانند بسیاری از دیگر کتب نوشته شده توسط غربی‌ها، اصل قرآن را برگرفته از مسیحیت و انجیل و تورات می‌داند و عبارت «قرآن مسیحی» بارها در آن به چشم می‌خورد.

بررسی این کتاب برای پاسخگویی به شبهات و مطالب غیر علمی و بی‌پایه و اساس و مغرضانه آن، در حوزه تخصصی قرآن پژوهان و اسلام‌شناسان و مورخان اسلامی است.

◊ اسلام و کمدی الهی

Islam and The Divine Comedy

میگوئل آسن پالاینز (Miguel Asin Palacios)
نویسنده در این کتاب به بررسی کمدی الهی دانتِه و مقایسه آن با معراج حضرت محمد(ص) و دیگر اتفاقات مطرح شده در متون دینی مسلمانان می‌پردازد.

مطالب این کتاب در چهار بخش با عناوین زیر تنظیم شده است.

- داستان مسافرت شبانه و معراج حضرت محمد(ص) و مقایسه آن با کمدی الهی؛

- کمدی الهی و مقایسه آن با دیگر داستان‌های مسلمانان در مورد زندگی پس از مرگ؛

- نمود و سیمای اسلامی در داستان‌های مسیحی مؤثر در کمدی الهی؛

- احتمال انتقال مدل‌های اسلامی به اروپای مسیحی، به ویژه به دانتِه.

نویسنده در پی تحقیقات و مطالعات خود، پی به شباهت میان داستان معراج دانتِه و بشاتریس (Beatrice) می‌برد. با تحقیق بیشتر، وی درمی‌یابد این داستان در کتاب «ابن عربی» نیز وجود دارد و در نهایت، داستان معراج پیامبر به عنوان منبع داستان «ابن عربی» نویسنده را و می‌داند تا با تحقیق بیشتر، به منبع اصلی داستان دست یابد. وی به بررسی متون مسیحیت نیز می‌پردازد و در آخر درمی‌یابد منبع اصلی داستان معراج و بسیاری دیگر از داستان‌هایی که حتی در متون مسیحیت وارد شده‌اند (البته پیش از اسلام)، اسلام و دیدگاه‌های آن راجع به حیات پس از مرگ و ... است.

این کتاب، تحقیقی تاریخی- علمی در زمینه‌ای جذاب و خواندنی است و مطالعه آن در کنار مطالب آموزنده آن، مفرح و لذت‌بخش است. گرچه نویسنده از داستان معراج پیامبر و سفر وی به عرش الهی و دیدن بهشت و جهنم، به عنوان «افسانه» یاد می‌کند و این نشان از دیدگاه غیراسلامی وی دارد، اما منصف بودن وی و صحت از اینکه این مطلب اولین بار در متون اسلامی آمده، این نکته را برای خواننده مسلمان قطعی می‌سازد که منبع این مطالب، افسانه و داستان نیست و از جایی نقل شده است، بلکه خود، منبع دیگری چون دانتِه است.

◊ گلچینی از تفاسیر قرآنی

An anthology Quran Commentaries

تصحیح فراز حمزه و سجاد رضی
(Feraz Hamza; Sajjad Rizvi)

این کتاب که مجموعه مقالاتی در مورد قرآن و برخی مفاهیم آن و تفسیر آنهاست،

در شش قسمت مختلف به بررسی شش موضوع می پردازد:

- جستجوی صورت خدا (فاینما تولو فثم وجه الله)؛

- تخت خدا و صندلی علم (وسع کرسیه السموات و الارض)؛

- رحمت واجب (کتب علی نفسه الرحمة)؛

- نور آسمان ها و زمین (الله نور السموات و الارض)؛

- اندازه (انا کل شیء خلقناه بقدر)؛

- توحید (قل هو الله احد).

این کتاب به بررسی معانی و تفاسیر این آیات و مفاهیم از دید مفسران مختلف اسلامی، مانند فخر رازی، زمخشری، شرفی، عیاشی، طبری، رشیدرضا، ابوحاتم، میبدی، جعفر بن منصور و دیگران می پردازد. طبق پیشگفتار کتاب، به بررسی این پرسش می پردازد که: «چگونه شرایط تاریخی، فکری و اجتماعی بر تفسیر قرآن اثر می گذارند؟» و نیز بیان می کند «هر مفسر و تفسیری، محصولی از شرایط زمان خود است».

این کتاب در چند جلد نگاشته شده و در هر جلد به بررسی دسته ای مفاهیم خاص می پردازد و از عناوین مطرح شده در این کتاب نیز پیداست که هدف ناشران این کتاب که انتشارات دانشگاه آکسفورد است، بررسی این مفاهیم است که القای مفاهیم موردنظر غربی ها از زبان مسلمانان و مفسران است و برای رسیدن به این هدف، ایشان مخصوصاً روی آیات و عباراتی دست گذاشته اند که بتوانند اهداف خود را از طریق بیان تفاسیر آنها دنبال کنند.

مطالعه این کتاب، برای بررسی مقاصد اصلی ناشران آن و چگونگی رسیدن به مقصودشان از طریق تفاسیر اسلامی که مطمئناً فعالیت بسیار حساب شده و

متفکرانه است، برای محققان و اسلام شناسان و قرآن پژوهان و مفسران مناسب و مفید است و برای دانشجویان و دانش پژوهانی که تخصصی در قرآن و تفسیر آن ندارند، مناسب به نظر نمی رسد.

◇ راهنمای مسلمانان جوان به سوی دنیای مدرن

A Young Muslim's Guide to the Modern World

سیدحسین نصر.

این کتاب به بررسی اسلام، دنیای مدرن و چگونگی برخورد مسلمانان با چالش های این دنیای مدرن می پردازد.

مطالب این کتاب، در سه بخش زیر تدوین و تنظیم شده است:

- پیام اسلام؛

- طبیعت دنیای مدرن؛

- نتیجه، پاسخ به چالش های دنیای مدرن.

این کتاب به نیازهای یک مسلمان در تعامل با دنیای جدید و بی دین، علی الخصوص غرب و غربی ها پاسخ می دهد.

طرح مطالب در این کتاب، به این صورت است که نویسنده ابتدا به مطرح کردن عناصر مهم و کلیدی در اسلام مانند قرآن، حدیث، رابطه خدا، انسان و جهان، شریعت و قوانین اسلام، تفکرات اسلامی، علوم اسلامی و... پرداخته، سپس وارد دنیای مدرن غرب می شود با طرح جایگاه دین در غرب، فلسفه مدرن غربی، علوم پیشرفته و تکنولوژی، حیات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دنیای مدرن و... به بررسی دنیای غربی ها می پردازد و در نهایت، در قسمت پایانی و انتهایی کتاب، با عنوان کردن «مسلمان جوان و پاسخ اسلامی به دنیای مدرن» به طرح دغدغه اصلی خود پرداخته، راه و رسم برخورد با این پیچیدگی ها و

چالش ها را به مسلمانان و علی الخصوص قشر جوان تر که هم در علوم اسلامی کم اطلاع تر بوده و هم در برخورد با جهان کم تجربه ترند، می نمایاند.

مطالب این کتاب، مطمئناً می تواند مورد استفاده جوانان مسلمان و متعهد این مرز و بوم و علی الخصوص دانشجویان و دانش پژوهانی که ممکن است برای تحصیل و یا هر علت دیگری به غرب سفر کنند، قرار گیرد و البته بررسی چنین کتبی از سوی محققان و دانشمندان برای بهبود کیفیت این گونه مطالب، خالی از فایده نخواهد بود.

◇ مطالعاتی بر تمدن اسلامی

Studies on the Civilization of Islam

همیلن. ای. آر. جیب

(Hamilion A. R. Gibb)

این کتاب، به بررسی اسلام و تمدن اسلامی از قرون وسطی (تقریباً آغاز خلافت خلفا) تا به امروز می پردازد و البته منظور از اسلام، اسلام برادران اهل سنت، یعنی بزرگان اسلام و تمدن اسلامی، خلفای اهل سنت و بنی امیه و بنی عباس و مانند آنهاست.

مطالب این کتاب در سه بخش کلی با عناوین زیر طرح شده است:

- تاریخ اسلام قرون وسطی؛

- اصول و بنیان های اسلامی، فلسفه و دین؛

- جریان های فکری معاصر.

در این فصول، نویسنده به بررسی تاریخ اسلام، حکومت اسلامی و تکامل آن، ارتش های اسلامی، فتوحات اسلامی، تئوری خلافت اهل تسنن، تئوری الوردی در مورد خلافت و زمینه اسلامی نظریه سیاسی ابن خلدون، ساختار تفکر دینی در اسلام، قرآن، خداشناسی و قانون، تصوف و عرفان و... می پردازد.

دیدگاه های نویسنده در مورد تمدن

اسلامی و کسانی که باید به بررسی و تحصیل آن پردازند، نسبتاً بی‌طرفانه اما نه صحیح - و قابل پذیرش است. وی معتقد است: دنیای کنونی اسلام خصوصاً در خاورمیانه، دچار مشکل نبود محققان و تاریخ‌پژوهان برجسته و چیره دست است تا به کمک آنان و تحلیل‌های صحیح و منطقی آنان، مسلمانان اشکالات کنونی خود را دریافته، در صدد رفع آنها برمی‌آیند. مطالعه این کتاب برای محققان و اسلام‌شناسان و اسلام‌پژوهان و مورخان خصوصاً برای بررسی و تحصیل مطالب و دیدگاه‌های آن، مناسب است.

◇ همراه با قرآن

Companion to the Quran

ام. مونتگمری وات

(W. Montgomery Watt)

این کتاب در حقیقت ترجمه و تفسیر قرآن (بدون ذکر متن عربی) به صورت انتخابی است؛ مثلاً در مورد سوره «احمد» پس از آوردن توضیحاتی در مورد مفاهیم مطرح شده در سوره (اینکه در نماز خوانده می‌شود و چند مورد دیگر)، به ذکر معنا و تقریباً تفسیر عبارات ذیل می‌پردازد: بسم الله الرحمن الرحيم، رب العالمين، الصراط المستقيم، المغضوب عليهم، والذالين.

تمامی ۱۱۴ سوره قرآن در این کتاب (به طور ناقص و انتخابی) آمده‌اند؛ البته مطالب مطرح شده در توضیح و تفسیر آیات قرآن، مطالب خوب و قابل‌پذیرشی بوده و نویسنده نگاهی منصفانه به آیات قرآن داشته و تلاش وی برای انتقال مفاهیم قرآن، اگرچه خالی از اشکال نیست، اما درصد خطای آن پایین بوده، منطقی وی در توضیح مفاهیم، نشان دهنده اطلاعات خوب وی از اسلام و قرآن می‌باشد؛ برای مثال در سوره نور و حول

آیات ابتدایی آن که در مورد زنا و مجازات آن صحبت شده است، می‌گوید: «اعراب از لغت «زنا» برای زنا می‌گویند و غیر محصنه استفاده می‌کنند و از این آیه (الزانی والزانیة فاجلدوا کل واحد فهما تته جلدة) فقط مفهوم زنا می‌گیرند محصنه استفاده می‌شود؛ چرا که در قانون اسلام برای زنا می‌گویند، مجازات سنگسار در نظر گرفته شده است (البته این در حالی است که اسلام، عملاً به دست آوردن شواهد کافی برای اثبات آن را غیر ممکن ساخته است) [اشاره به شهادت چهار شاهد عادل. م]. این دقت در تفاوت زنا می‌محصنه و غیر محصنه و مهم‌تر از آن، رسیدن به این مطلب که بر اساس نظر اسلام، عملاً اثبات زنا از طریق شهادت شاهدان ممکن نیست، نشان دهنده اطلاعات خوب و دقت بالای نویسنده است، و اعتراف به این مطلب، نشان دهنده انصاف و بی‌غرض بودن وی می‌باشد.

ناقص بودن سوره و نبود متن آنها به صورت مشخص، باعث می‌شود این کتاب برای مسلمانان و به خصوص ایرانیان که ترجمه‌ها و تفاسیر قابل اعتماد و کامل متعددی در دست دارند، خیلی مفید نباشد؛ اما بررسی این کتاب و مشاهده دیدگاه‌ها و برخورد غربی‌ها (البته منصفین آنها) با قرآن، برای محققان و صاحب‌نظران و دانش‌جویان و دانش‌پژوهان خالی از لطف نخواهد بود

◇ تولد حضرت محمد (ص)

The birth of the prophet Mohammed

ماریون هولمز کاتز

(Marion Holmes Katz)

این کتاب به بررسی ولادت حضرت محمد (ص)، جشن‌ها و شادی‌های مسلمانان از شروع اسلام تا کنون و علل برگزاری این جشن‌ها می‌پردازد.

مطالب این کتاب در پنج بخش با عناوین زیر آمده است:

- ظهور روایات و اقوال مختلف از مولد (تولد حضرت محمد (ص))؛

- هدایا و تبادل آنها در جشن‌های مولد؛

- احساسات، قانون و جشن گرفتن مولد؛

- زمان و ارزش (زمان‌های خاص) در جشن گرفتن مولد؛

- مولدها تحت هجوم.

هدف نویسنده از تألیف این کتاب، بیان این مطلب است که جشن میلاد رسول گرامی اسلامی (ص) نه سنتی اسلامی و برگرفته از دین، بلکه بدعتی سیاسی، برای رسیدن به مقاصد خاص از سوی حاکمان مسلمان و گروه‌های خاص می‌باشد. وی عنوان می‌کند: منشأ جشن‌های «مولد» میان محققان مسلمان و سکولار، شناخته شده و مشهور در نظر گرفته می‌شود، در حالی که حتی مشتاق‌ترین حامیان این جشن‌ها، معترف‌اند این آیین، بدعتی است که قرن‌ها پس از فوت رسول الله (ص) شکل گرفته است و ادله تاریخی فراوانی وجود دارند که فاطمیون مصر جزو پدید آورندگان اولیه این بدعت بوده‌اند.

این مطلب که نویسنده در میان هزاران و بلکه صدها هزار بدعت آشکار ریز و درشت که بسیاری از آنها توسط خود غربی‌ها شکل گرفته و ترویج یافته است، در تمامی طول کتاب، از این جشن‌ها به عنوان بدعت یاد می‌کند و تلاش می‌کند نشان دهد این بدعت توسط افرادی خاص و به دلایل خاص، توجیه شده و حتی برایش ارزشی دروغین قائل شده‌اند، نشان از مغرضانه بودن و هدفمند بودن نگارش این کتاب و تلاش ناشران آن برای تخریب این سنت و بی‌ارزش جلوه دادن آن دارد.

جالب اینکه این نویسنده، محمدبن عبدالوهاب را جزو بزرگان اسلام و سخنان وی را سخنانی ارزشمند و جزو اسناد اسلامی می‌داند (۱۴) و نظر وی را که این جشن‌ها باید کنار گذاشته شوند، به عنوان دلیلی بر صدق مدعای خود، نقل می‌کند.

◇ جنبه‌هایی (نموداری) از تمدن اسلامی

Aspects of Islamic Civilization

ای. جی. آربری (A. J. Arberry)

این کتاب به صورت تقریباً پراکنده و غیر منسجم، به بررسی جنبه‌های مختلفی از اسلام و تأثیر آن بر زندگی مسلمانان و غیر مسلمانان پرداخته است. مطالب این کتاب در چهارده فصل با عناوین زیر تنظیم شده است:

- صحرائ عربستان؛

- سخنان خدا؛

- سنت و خلفا؛

- آگاهی و دانش شرق؛

- علوم غرب؛

- La dolca vita؛

- مشاوره‌ها و توجیه‌های مذهبی؛

- لحظات عجیب و فوق‌عاری؛

- فواصل شعری؛

- ایمان و شک؛

- امثال و حکم؛

- هنر «حافظ»؛

- دو شاعر مدرن مصری؛

- انقلاب اسلام.

از عناوین فصول بالا، پراکندگی و عدم انسجام مطالب بیان شده پیداست. دیدگاه این کتاب در مورد خلافت، دیدگاه اهل تسنن است و حتی احادیثی در بزرگی و عظمت ابوبکر و عمر نقل شده است تا دلیلی بر خلافت برحق آنان باشد. در ابتدای این کتاب آمده است: مسلمانان که با آداب و سنن مشترک، گذشته از

اختلافات داخلی شان، گروهی قدرتمند از ملت‌ها هستند که اکثریت آنها به تازگی از حکومت‌های استعماری رهایی یافته‌اند، از مراکش تا اندونزی و از ترکیه تا سودان، با اقلیت‌های فراوانی که در دیگر کشورها دارند، دنیایی با چهارصد میلیون جمعیت را تشکیل می‌دهند و همگی به دنبال به دست آوردن افتخار و بزرگی تمدنی هستند که در دوران اوج خود، دنیا را فراگرفته بود و بر آن حکومت می‌کرد.

در این دنیای پیشرفته و پر از اعداد و ارقام و در کتابی که در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است، اینکه تعداد مسلمانان جهان ۴۰۰ میلیون ذکر می‌شود، کمی عجیب است. تلاش نویسنده برای نمایاندن جنبه‌های مختلف تمدن اسلامی و ترجمه متون فراوانی از زبان‌های مختلف، در عین اینکه در برخی موارد دچار ضعف و اشتباه است، قابل قبول و ارزشمند است.

مطالعه این کتاب به محققان و پژوهشگران صاحب نظر ما، خصوصاً برای ارزیابی و ارزشگذاری مطالب آن، پیشنهاد می‌شود، حال آنکه دانشجویان و دانش‌پژوهان نه چندان متخصص اگرچه با مطالعه آن اطلاعات زیادی به دست خواهند آورد، اما تمامی این اطلاعات قابل اعتماد و پذیرش نبوده، نیازمند بررسی و تحلیل بیشتر و دقیق‌تر است.

◇ همراه با قرآن

The Blackwell Companion to the Quran

به تصحیح اندرو ریپین

(Andrew Rippin)

این کتاب، از سری کتاب‌های «The Blackwell Companion to...» به معنی (Blackwell) همراه با... می‌باشد که هر بار به بررسی یک موضوع مذهبی می‌پردازد (در حقیقت نام این سری Blackwell

Companion to Religion می‌باشد که معنای آن Blackwell همراه با مذهب است). از دیگر کتب این مجموعه، Blackwell همراه با «یهودیت، انسان‌شناسی مذهب، انجیل عبری (تورات)، الهیات پست مدرن، اخلاق مسیحی، تفکرات معاصر اسلامی...». می‌باشد که گردآوری این مجموعه کتب، نشان از تلاش ناشر آنها برای بررسی و معرفی موضوعات مختلف مذهبی است.

کتاب حاضر، مجموعه مقالاتی در مورد قرآن است که در پنج بخش کلی زیر با جهت‌گیری خاصی مطرح شده است:

- آشنایی؛

- متن (قرآن)؛

- محتوا؛

- تفسیر؛

- کارکرد و کاربرد.

برای مثال، در بخش «محتوا» که به بررسی مفاهیم مطرح شده در قرآن می‌پردازد، هفت مقاله آمده است که عبارتند از: خدا، پیامبران و نبوت، موسی، مناظرات، دانستن و اندیشیدن، روابط جنسی، جنسیت و خانواده و جهاد. با اندکی دقت در عناوین این مقالات، علی‌الخصوص جدا کردن موسی از دیگر پیامبران و انگشت گذاشتن بر روابط جنسی و جهاد. به طور مشخص می‌توان گفت: در کنار این نیست نه چندان حسنه، نویسندگان مقالات نیز خالی از بیان خاص و «قربه‌الی‌الله» دست به قلم نبرده‌اند. در آخرین بند مقاله جهاد «قرآن و جهاد در دوران معاصر» می‌خوانیم: «حقیقت مطلب این است که استدلال مستقل در تفسیر قرآن (تفسیر به رأی) در درجات مختلف، تا به امروز نیز ادامه داشته و اکنون هم بسیار رایج است؛ برای مثال دقیقاً همان نظریاتی که امروزه

در غرب مورد بحث و عامل تغییر و تحول اند، در دنیای اسلام نیز به طور قابل ملاحظه‌ای تأثیر گذارند. این مباحث شامل «نقش زن»، «دولت»، «مذهب و کشور»، «اقتصاد» و مهم‌تر و واضح‌تر از همه، «جهاد و روابط با کفار» است یک نمونه از تفاسیر کاملاً جنگ طلبانه و ستیزه جویانه از قرآن در مورد روابط با کفار، در فتوای مشهور اسامه بن لادن که در ۲۳ فوریه ۱۹۹۸ منتشر شده است، دیده می‌شود ...».

مطالعه این کتاب، برای اهل نظر و دقت، اکیداً توصیه می‌شود؛ چرا که دیدگاه‌های مطرح شده در این کتاب، باید مورد مذاقه قرار گیرد و احیاناً پاسخ داده شود؛ چرا که در پشت جلد این کتاب می‌خوانیم: «... این کتاب، منبعی ایده‌آل برای کسانی است که می‌خواهند قرآن را به عنوان یک متن که جزئی مهم و اساسی از زندگی مسلمانان است، نخوانند و بفهمند ...».

◇ خلافت، طوع، افول و سقوط آن

The Caliphate Its Rise, Decline, and Fall

ویلیام مایر (William Muir)

این کتاب به بررسی خلافت خلفا، بعد از پیامبر (ص)، از ابوبکر تا المستعصم می‌پردازد؛ و واضح و روشن است که دیدگاه نویسنده در مورد خلافت، دیدگاه برادران اهل سنت بوده، طبیعتاً دارای اشکالات فراوان تاریخی می‌باشد؛ البته نگاه نویسنده تنها به خلافت خلفا در دنیای عرب نبوده و به بررسی اتفاقات حکومتی و جنگ‌ها و سقوط و صعودهای حاکمان دیگر کشورها از مرز تخت سلطنت نیز پرداخته است.

فصول فراوان این کتاب دو جلدی، اسکان پیش‌نمایش آنها را ناممکن می‌سازد، اما همان‌طور که در بالا نیز اشاره شد، این

کتاب دارای زمینه‌ای تاریخی است و از آنجا که حقایق تاریخی، به وضوح متفاوت از آن‌چه در این کتاب نقل شده، می‌باشد، نیازی به بررسی دقیق مطالب آن نیست. تنها موردی که می‌توان گفت اینکه: اگرچه این گونه کتب اهل تسنن، علی‌الخصوص کتب تاریخی، فاقد صحت و سقم لازم بوده و تقریباً در تمامی مواردی که محل اختلاف و اشکال است، به خطا رفته نظر اشتباه را برمی‌گزینند، با این حال مطالعه و بررسی آنها برای جوانان و دانشجویان و دانش‌پژوهان ما خالی از فایده نیست؛ البته در کنار کتب صحیح، تا بدانند در تاریخ، حتی در تاریخ وقایع بزرگی که صدها هزار نفر شاهد آن بوده‌اند (مانند واقعه غدیر) به چه آسانی دست می‌برند و حقایق را کتمان و اکاذیب را منتشر می‌کنند و این خود جزء بزرگ‌ترین درس‌های تاریخ است که «فیه اعتبار للناس».

◇ علوم مکتوب و غیرمکتوب (شفاهی) در اوایل

اسلام

The Oral and the Written in Early Islam

گریگور شولر (Gregor Schoeler)

این کتاب توسط پروفیسور شولر (اگر درست خواننده باشم) که استاد و دارای کرسی مطالعات اسلامی در دانشگاه بازل (Basel) آلمان است، به صورت غیرمستقیم نوشته شده است؛ چرا که در واقع مجموع شش مقاله ارائه شده توسط این استاد است که برای اولین بار به زبان انگلیسی ترجمه و به صورت کتاب ارائه شده است.

عناوین این شش مقاله عبارتند از:

- انتقال علوم (مفاهیم) در اوایل اسلام:

شفاهی یا کتبی؟

- نگارش و انتشار: در استفاده و کارکرد

کتابت در اوایل اسلام؛

- نظریه اشعار شفاهی و ادبیات عرب؛
- تورات شفاهی و حدیث: انتقال، ممنوعیت کتابت، انشاء؛

- نویسنده «کتاب العین» کیست؟

پیش از مقدمه، در ابتدای کتاب، آمده است: مبدأ و سرچشمه شکل‌گیری عقاید فکری و تفکرات عقیدتی مسلمانان چیست و علوم اسلامی چگونه از زمان حضرت محمد (ص) تاکنون حرکت کرده، به دست مسلمانان امروز رسیده است؟ اصول و مبانی فکری و اعتقادی مسلمانان در ابتدا شفاهی بوده است و نوشته‌ای در کار نبوده است. کتابت این اصول و علوم از کجا آغاز شده است؟

در واقع، بررسی چگونگی آغاز کتابت در اسلام، به معنای پرداختن به موارد مهمی چون کتابت قرآن و نگارش و جمع‌آوری احادیث، قرائات و روایات هفت‌گانه و چهارده‌گانه مشهور، اختلاف در الفاظ و قرائت‌های قرآن قبل و بعد از رحلت پیامبر گرامی اسلامی و ادبیات عرب و منابع آن و نیز شعر عرب که قبل از اسلام به صورت شفاهی بوده و جزء مهم‌ترین اصلی‌ترین منابع ادبیات عرب به شمار می‌رفته و می‌رود، می‌باشد.

همچون اکثریت قریب به اتفاق کتب غیرمسلمانان در مورد اسلام، در این کتاب نیز مسلمان به معنای مسلمان اهل تسنن است و لذا دیدگاه‌های مطرح شده در مورد مطالب مذکور در قسمت قبل، در راستای دیدگاه‌های اهل سنت و تقریباً در تمامی موارد، مخالف با نظریات شیعیان و خلاف واقع است؛ علاوه بر این، شیطنت یک غربی غیر مسلمان را که این کتاب به طور همزمان برای اولین بار در امریکا و کانادا منتشر شده نیز باید در نظر گرفت؛ از این روست که خواندن این کتاب را که موضوع و مطلب آن کاملاً

تخصصی و علمی است، منحصرأ به اهل علم و متخصصین در این زمینه توصیه می‌کنیم که اگر پاسخی نیز در پی این مطالعه، به ناشران این کتاب داده شود (به صورت کتابی مستقل، با مطالب صحیح و واقعی)، در جایگاه مسلمانی شیعه، به خاطر این توصیه بر خود خواهیم بالید.

به علت تخصصی بودن مطالب این کتاب و عدم وضوح بطلان اشتباهات آن در نظر غیرمتخصصین و امکان شکل‌گیری تفکرات و نظریات غلطی که خود پایه مشکلات عقیدتی و علمی بسیار خواهند شد، مطالعه این کتاب به غیر متخصصین و مطلعین، به هیچ وجه توصیه نمی‌شود. لطف نمایید و این کتاب را نخوانید، با تشکر ویژه از همکاری شما.

◇ لغت‌نامه مذهبی بریل

The Brill Dictionary of Religion

این لغت‌نامه چهار جلدی، به بررسی لغات مرتبط با ادیان مختلف و تعریف و تشریح آنها پرداخته، در واقع با تعریف لغات مذهبی به ارائه تعاریف، تفاسیر و تحلیل‌هایی از ادیان مختلف و سیر تحول آنها و پیروان آنها می‌پردازد.

در مقدمه کتاب آمده است: «انتظار بسیاری از محققان تا قبل از قرن بیستم این بوده است که دیر یا زود، ادیان به کلی از دنیای مدرن حذف و محو خواهند شد...

تحلیل‌ها حاکی از این بوده است که با پیشرفت بشر در زمینه‌های صنعتی، علمی، تکنولوژیکی و رشد فردگرایی و سکولاریسم، با پیشتازی اروپا و غرب، دین و تدین به کلی فراموش خواهد شد؛ اما برخلاف این پیشگویی‌ها و نظریات جامعه‌شناسان و دین‌پژوهان، در سی سال گذشته، شاهد احیا و تقویت و رشد قابل ملاحظه دین و دین‌خواهی در جهان بوده‌ایم...»

با این مقدمه، ناشران در قسمت بعدی عنوان می‌کنند: «انگیزه‌ای که عامل انتخاب و گزینش کلمات و مداخل و توضیح آنها بوده، بازتاب جنبه‌های فراوان مباحث مذهبی در جوامع مدرن است».

در حقیقت، ناشران به طور حتمی بیان می‌کنند منتظر محو و حذف کامل مذهب از زندگی بشر، به سرمدمداری غرب بوده‌اند و حال که این اتفاق نیفتاده است، تصمیم به جهت‌دهی و هدایت مباحث مذهبی و بهره‌برداری از آنها گرفته‌اند؛ برای مثال یکی از مداخل این لغت‌نامه، «مستی و نشنگی / مواد مخدر / روان‌گردان‌ها و توهم‌زاها» است که حضور آن در یک لغت‌نامه مذهبی در ابتدا کمی عجیب به نظر می‌رسد، اما با مطالعه توضیحات آن به این مطلب برمی‌خوریم که استفاده از مواد مخدر و روان‌گردان در بسیاری از فرهنگ‌ها و ادیان مرسوم بوده، علت آن نیز دست دادن حالت غیرعادی و توهمانی است که بزرگان مذهب از آن به عنوان تجربیات روحانی و عرفانی یاد می‌کنند و حتی در بسیاری موارد، استفاده از مواد، منحصر به مراسم مذهبی و به دست رهبران دینی بوده است.

انگیزه نادرست و مغرضانه نویسنده این مطلب، در جهت دادن به اذهان و عنوان کردن اینکه مذهب و دین یکی از عوامل اصلی گسترش مواد مخدر و روان‌گردان بوده و هست، کاملاً هویداست. ایران و اسلام و قرآن نیز از مداخل این لغت‌نامه‌اند.

◇ سنت‌های اسلامی هند، ۷۱۱-۱۷۵۰م

India's Islamic uaditean

به تصحیح ریچارد. ام. ایتون

(Richard M.Eaton)

این کتاب، مجموعه مقالاتی در مورد تاریخ هند و چگونگی ورود اسلام به هند و چگونگی شکل‌گیری سنت‌های اسلامی در هندوستان و البته با نگاهی نه چندان مثبت است؛ البته قضاوت دقیق راجع به صحت یا عدم صحت مطالب این کتاب، در درجه اول نیاز به تخصص در مورد تاریخ هندوستان و چگونگی ورود و گسترش اسلام در هند دارد، اما حتی بدون داشتن این تخصص نیز می‌توان فهمید که جدا کردن «مهدویت» از «تشیع» و قرار دادن مهدویت و مهدویان در زمره گروه‌های قدرت طلب و نه مذهبی به دور از انصاف است.

این کتاب در پنج بخش با عناوین زیر به بررسی تاریخ هند و چگونگی تعامل هند و چگونگی تعامل هندوها و پیروان دیگر ادیان با اسلام و مسلمانان و تأثیرپذیری متقابل مسلمانان و غیرمسلمانان از یکدیگر پرداخته است:

- معرفی خود و دیگران؛

- مذهب و قدرت سیاسی؛

- تاریخ، ادبیات و قانون؛

- سنن شیعی و صوفی؛

- اسلام در مناطق [مختلف].

مقالاتی مانند «تفکر اسلامی در رابطه با مفاهیم هندی»، «جزیه و شرایط در هند در خلال قرن هفدهم» و «تشیع فراگیر» مقالاتی درخور توجه و قابل تأمل و بحث هستند.

از آنجا که تاریخ، فی‌نفسه قابلیت فراوانی برای دستکاری مغرضانه و غیرمغرضانه و استفاده و سوء استفاده دارد، این کتاب به لحاظ موضوع تاریخی - اسلامی آن و به خاطر صحبت از اسلام، تشیع، تصوف و مهدویت، مناسب مطالعه و بررسی و نیازمند نقد و مذاقه صاحب‌نظران و کارشناسان است، اما برای غیر

متخصصین، جز با دیده شک و تردید و همراه با دیگر منابع موثق، قابل استفاده به نظر نمی‌رسد.

◇ دایرة المعارف اسلام ۳

The Encyclopaedia of Islam 3

مؤسسه فرهنگی آرایه.

اگرچه این کتاب، در مؤسسه فرهنگی آرایه در ایران منتشر شده است، دایرة المعارف اسلام برادران اهل تسنن است؛ چرا که در این دایرة المعارف که از کلمة (Aaron) که همان هارون بن عمران است، شروع می‌شود و به (Azzam) و (Samira) ختم می‌شود، هیچ خبری از اسامی مبارک ائمه (ع) نیست. اگر از دید برادران بزرگوار اهل سنت نیز به موضوع بنگریم، «Ali b. Abitaleb» (علی بن ابیطالب (ع)) و یا اباعبدالله الحسین (ع) به اندازه‌ای که نامشان در دایرة المعارف اسلامی به عنوان داماد و نوه رسول الله و خلیفه چهارم نقل شود و دست کم به اندازه «علی قلی خان» که نام مبارکش در این دایرة المعارف آمده، با اذهان و افکار مسلمانان گره خورده‌اند و اگر کسی بخواهد با اسلام آشنا شود، مطمئناً با نام این بزرگان برخورد خواهد کرد.

البته از دیدگاهی دیگر، از دایرة المعارف اسلامی که با کلمة (Aaron) که نام انجیلی برادر موسی است و در قرآن و سنت مسلمانان به صورت «هارون» آمده که شکل معرب کلمة عبری «اهارون» است، انتظاری بیش از این نیست؛ ظاهراً تنها فرهنگی که در میان این نام انجیلی برگرفته از زبان یهودیان گم شده است، فرهنگ اسلامی است که نام مندرج در قرآنش «هارون» است نه «آرون».

تنها نکته‌ای که در این میان حل نشده باقی است، چگونگی درج نام یک انتشارات شیعی بر صفحه اول چنین دایرة المعارف

معرضانه نگاشته شده‌ای است که «الله اعلم».

از بزرگان مسلمان و اسلام پژوه خواستاریم این دایرة المعارف شریف را مطالعه کنند و بر معلومات غیراسلامی و خصوصاً یهودی خود بیفزایند!

◇ آشنایی دوباره با اسلام

A New Introduction to Islam

دنیل. دبلیو. براون (Daniel W. Brown) نظریات مطرح شده در این کتاب، نه چندان که از غرب انتظار می‌رود بی‌منطق و بی‌انصاف و نه کاملاً منطقی و منصفانه و مستدل‌اند. شاید بهتر باشد بگوییم: نویسنده‌ای منصف، با اطلاعات نسبتاً خوب از اسلام (البته مانند اکثر اوقات اسلام برادران اهل تسنن) مسائلی را مطرح می‌کند و به بررسی اسلام می‌پردازد. شاید این عنوان انتخابی از طرف نویسنده (آشنایی دوباره با اسلام) عنوان مناسبی باشد، آشنایی دوباره غربی‌ها با اسلام، از زبان خودشان.

البته باز هم باید در نظر داشت نویسنده یک غربی اسلام شناس است، نه یک مسلمان اسلام شناس و باز هم همه چیز را از دید ناظری منتقد می‌بیند؛ ناظری که ایرادهای مطرح شده از سوی وی در بسیاری از اوقات جوابی بسیار ساده و بیچگانه دارد.

در کنار تمامی ایرادهای تاریخی، منطقی و مذهبی این کتاب، تلاش نویسنده در جمع‌آوری این مجموعه ارزشمند، واقعاً ستودنی است.

از تمامی محققان عزیز و صاحب نظران و کارشناسان می‌خواهیم این کتاب را مطالعه کنند؛ چرا که همین انصاف و پذیرش حتی از طرف صاحب این کتاب، باعث می‌شود سخنانش اقبال و پذیرش بهتری از سوی خوانندگان داشته باشد و

این یعنی تمامی ایرادهای ریز و درست مطرح شده در این کتاب، علی‌الخصوص در مورد قرآن و جاودانه و ازلی و ابدی بودنش، در اذهان خوانندگان مسلمان ایجاد شک و شبهه و در افکار غیر مسلمانان تولید یقین و باور کند؛ لذا هم به احترام انصاف نویسنده و هم به سبب اثر افکار و اقوالش، پاسخ به این کتاب ضروری به نظر می‌رسد.

و شما دوست عزیز که تخصصی در مباحث اسلامی نداری، در خواندن این کتاب دقت کن و هر حرفش را محل تأمل و نه پذیرش بدان. راه پذیرش و فهم حقیقت برای حقیقت جوینان و حق طلبان همیشه باز است.

◇ شناخت اسلام

Understanding Islam

فریس جوف شون (Frithjof Schuon) در یک جمله، نویسنده، نگاهی منصفانه و خالی از غرض به اسلام داشته است. این کتاب در پنج فصل همراه با پیشگفتار، مقدمه و فهرست، با عناوین زیر تنظیم شده است:

- اسلام؛

- قرآن؛

- نکات برجسته سنت؛

- پیامبر؛

- طریقت.

کتاب تلاش دارد اسلام را به عنوان دینی الهی و مسلمان را به عنوان انسان الهی و معنویت جو معرفی کند و گرچه نمی‌توان گفت تمامی مطالب آن صحیح است، اما می‌توان نیت و تلاش نویسنده را غیرمنحرف دانست و از دیدگاه نویسنده‌ای غیر ایرانی که در مورد ادیان و مذاهب می‌نویسد، اسلام را به نظاره نشست.

در شروع فصل «اسلام» در اولین صفحه

می خوانیم: «گفتن «حقیقت»، «اظهار» و «برانگیختن مجدد» و گفتن «انسان» به مشابه گفتن «بی ثباتی و تغییرپذیری»، «روح و درکی والا و متعالی» و «آزادی اراده» است. این ها، در نظر و منظر ما، بنیان ها و پایه های دیدگاه اسلامی است که تمامی دستورات و کارکردهای اسلام را شرح می دهند و هیچ گاه نباید از جلوی دیدگان کسی که می خواهند نمود و منظری از اسلام را درک کند، کنار روند و فراموش شوند».

این کتاب، ابتدا توسط انتشارات (World Wisdom) که از معروف ترین ها در امریکا است، چاپ و منتشر شد؛ اما چاپ بعدی آن در سال ۲۰۰۶ در هند و توسط انتشارات (New Age Books) بوده است و این خود از نکات مثبت این کتاب به شمار می رود که ظاهراً که ظاهراً چندین باب طبع دوستداران آزادی بیان و مدعیان آزادی ادیان نبوده است (خدایشان توفیق شفای کامل و یا مرگ عاجل عنایت کند ...).

خواندن این کتاب به محققان و مدققان توصیه می شود تا بدانند دیدگاه واقعی نویسندگان و اسلام شناسان منصف غربی در مورد اسلام و مسلمانان چیست.

همچنین به دانشجویان و دانش پژوهان و در یک کلام «بچه مسلمان های اهل مطالعه» پیشنهاد می کنم با مطالعه این کتاب بر اصول دینی خود، مروری دوباره کنند و صد البته نه به عنوان مرجعی صد در صد کامل و قابل اعتماد که به دید «اسلام از منظر ناظران دوردست اما منصف» متقدانه به این امر همت گمارند و شکر نعمت حضور در محضر اسلام و دستیابی بی دردسر به نعمت اسلامی واقعی را عالمانه به جای آورند. و من الله التوفیق.

◇ حدیث
ویراسته هارولد موتزکی (Harald Motzki)
این کتاب، در حقیقت مجموعه مقالاتی تحت عنوان کلی «شکل گیری جهان اسلام» است که به طرح و بررسی چگونگی شکل گیری «سنت» و «حدیث» و به عبارت دیگر «نقل» که در کنار قرآن، جزو منابع مهم اسلامی است و نیز میزان اعتبار این منبع می پردازد:

مجموعه این مقالات در سه بخش کلی با عناوین زیر و با دیدگاهی نه چندان شیعه پسند و گاهی اوقات غیر معقول و نامقبول آورده شده است:

- منابع حدیث و انتشار آن؛
- خاستگاه و اعتبار «اسناد»؛

روش های بررسی و تعیین تاریخ احادیث. از آنجا که مقصود از «حدیث» در اکثریت قریب به اتفاق این مقالات، احادیث اهل سنت به نقل از بزرگان اهل سنت و در کتب حدیثی این بزرگان است، به برخی مطالب نامعقول و نامقبول موجود در این احادیث نیز اشاره هایی شده است و گاهی تلویحاً و در مواردی نیز صراحتاً غیر قابل قبول بودن آنها بیان شده است. گرچه این کتاب به ظاهر کتابی اسلامی و هدف آن معرفی یکی از منابع مهم مسلمانان است، اما در واقع، خواننده غیر مسلمانی که با مطالعه این کتاب، سعی در شناخت اسلام داشته باشد، دیدگاهی درست و حتی منصفانه در مورد احادیث ارزشمند موجود، به دست نخواهد آورد.

مقالات این کتاب از همایش های مختلف جمع آوری شده و یا حاصل مطالعاتی در دانشگاه های غربی است و یا مشخصاً برای درج در این کتاب نگاشته شده است. توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که اکثر این مقالات در امریکا، انگلیس، اسرائیل و آلمان و برخی نیز در

دانمارک، اسپانیا، اسکاتلند و لبنان نگاشته و منتشر شده اند. مطالعه این کتاب برای محققان و منتقدان مفید بوده، به دانشجویان و اسلام پژوهان نه چندان کهنه کار توصیه نمی شود.

◇ قرآن کریم: آشنایی با گزیده ای از آن

The Holy Koran: An Introduction with Selections

ای. جی. آبری (A. J. Arberry)

این کتاب شامل مقدمه ای جذاب در مورد قرآن، از نظریک غیر مسلمان محقق است که می گوید: «من نه مسلمان هستم و نه هرگز مسلمان خواهم بود».

در ادامه این مقدمه، ترجمه قطعات و سوره هایی از قرآن آمده است و مفاهیمی از اسلام و قرآن از طریق این ترجمه ها بیان شده است. در مقدمه که تقریباً ۱/۶ حجم کتاب را دربر می گیرد، مطالب جالبی در مورد انگیزه نویسنده و ناشران کتاب از انتشار این کتاب و نکات خواندنی و بعضاً بدیعی در مورد قرآن آمده است.

از صفحه ۲۱ تا ۲۴، نویسنده به بررسی قطعاتی از قرآن (سوره قارعه، نصر، حمد و طلاق) از نظر وزن می پردازد و در هر مورد، با قرار دادن دو نماد "O" و "o" برای هجاهای کشیده و کوتاه از لحاظ اندازه و از لحاظ استرس (فشار) به دو الگوی وزنی متفاوت برای قطعات انتخاب شده می رسد که در تمامی موارد دارای قطعه خاص خود می باشد.

صرف نظر از ارزش این فعالیت، ابتکار این نویسنده غربی و دقت نظری در برخورد با قرآن و طریقه وی برای استخراج مطلبی مطابق با سلیقه شخصی اش از قرآن، می تواند الگوی ما مسلمانان باشد تا بدانیم اعجاز قرآن چه معنای و چه لفظاً حتی فراتر از حدود تصور و خیال ماست.

وی در صفحه ۳۱ (از مقدمه کتاب) می‌گوید: «به علما و پژوهشگران می‌گویم: من این کتاب را برای آنان ننوشته‌ام و اگر آنان از بی‌اعتنایی من به انتقادات، شگفت زده شده‌اند، به آنان اطمینان می‌دهم که من نسبت به متون ابتکاری که در خلال مطالعات قرآنی در غرب جمع‌آوری شده‌اند، بی‌توجه نیستم؛ فقط من در اینجا تلاش کرده‌ام نشان دهم قرآن برای روح ناپرسشگر مؤمنین چه معنایی می‌دهد و نه اینکه به ذهن یک کافر چه خطر می‌دهد. ... من هیچ شکی ندارم که قرآن پدیده‌ای مافوق طبیعی است؛ چرا که تمامی نشانه‌ها سخنی ستایش برانگیز و قابل تمجید را از خود بروز می‌دهد ...».

مقدمه این کتاب به خصوص و متن آن که ترجمه انگلیسی قطعاتی از قرآن مجید است، جالب توجه و امعان نظر بوده و مسلماً برای پژوهشگران تشنه مطالب جدید و منتقدان ریزبین و نکته‌سنج مفید و بعضاً قابل بحث و چالش برانگیز و احیاناً نیازمند پاسخ خواهد بود.

◇ قرآن: اصول و بنیان‌ها

The Quran The basics

ماسیمو کامپینی (Massimo Campanini) این کتاب در پنج بخش زیر به بررسی قرآن، پذیرش آن در خلال اعصار و دوره‌های مختلف و جایگاه آن در تفکرات و اعتقادات کنونی مسلمانان می‌پردازد:

- اسلام و قرآن؛

- ساختار و ترکیب؛

- خدا، انسان، نبوت؛

- قرآن و علوم قرآنی؛

- معانی کنونی (معاصر) قرآن.

نظرات مطرح شده، برگرفته از سخنان بزرگان دین اسلام در بررسی قرآن و تفسیر، نشان دهنده تلاش نویسنده در

ارائه دیدگاهی نزدیک به واقعیت و آمیخته با حقیقت است.

جدای از بحث صحت و عدم صحت این مطالب، با در نظر گرفتن اینکه این بزرگان دینی، بزرگان اهل سنت هستند، سر سخنان و نحوه سخن گفتن نویسنده از قرآن و پیوستگی و علمی بودن نظرات وی در مورد آن، نشان دهنده یک تلاش منصفانه، به دور از اهداف مغرضانه است؛ علاوه بر این نویسنده اطلاعات بسیار خوبی از قرآن و فرهنگ تأویل و تفسیر و حتی اصطلاحات تفسیری دارد و تنها به بررسی اجمالی نظرات چند نفر و گرفتن نتیجه‌ای کلی از یک سری جزئیات بسنده نکرده است و البته این مطلب باتوجه به اینکه وی استاد تاریخ اسلام و کشورهای عرب می‌باشد، چندان دور از ذهن و عجیب نیست.

بررسی دقیق جزئیات سخنان و دیدگاه‌های مطرح شده در این کتاب، نیازمند نگاهی تخصصی به موضوع تاریخ اسلام و قرآن است، اما به طور کلی علمی بودن و قابل تأمل بودن مطالب این کتاب، مورد تأیید است.

◇ جهان و قرآن کریم

The Universe and the holy Quran

محمدعلی حسن الحلی. این کتاب در دو بخش کلی «شکل‌گیری اشیاء» و «انهدام و انتشار (تفرق) اشیاء» با استفاده یا به تعبیر بهتر با سوء استفاده از قرآن می‌پردازد.

نظریاتی که نویسنده در این کتاب ارائه می‌دهد و جهان و اشیای موجود در آن، از قبیل زمین و ستارگان و سیارات و گازها و مایعات و جامدات را به طور علمی و با استفاده از قرآن تشریح کرده، قوانین حاکم بر آنها را تبیین می‌نماید، حد واسطی بین افسانه و نظریات علمی چند

صد سال پیش است.

در صفحه هشت می‌خوانیم: «...» او یکنون لک بیت من زخرف او ترقی فی السماء... نشان دهنده این است که آسمان، فضا است؛ چرا که اگر جامد بود...» و یا «بدان که زمین یک خورشید بوده است. در ابتدا و شیء سوزان که گازها از آن پدید آمده‌اند تا جو آن را پر کنند...».

و یا «اشتباه ستاره شناسان راجع به ماه: منجمین ادعا می‌کنند ماه هم به دور خود می‌چرخد و هم به دور زمین؛ در حالی که این اشتباه است و بر پایه درستی نیست [عکس پدر و کودکی که دست هم را گرفته و می‌چرخند، ببینید، ماه به دور زمین می‌چرخد، اما به دور خودش نمی‌چرخد]. به این علت که شیء کوچک به شیء بزرگ و شیء مردم سرد به شیء گرم جذب می‌شود، ماه چون کوچک‌تر از زمین است و سرد به سوی زمین که بزرگ‌تر است و گرم، جذب می‌شود».

علاوه بر این، چون زمین به خاطر گرمای درونی‌اش به دور خود می‌چرخد، ماه شروع به چرخش به دور زمین کرد؛ چون توسط جاذبه است که به دور زمین کشیده می‌شود.

و قس علی هذا...

کتاب‌هایی از این دست که بیشتر برای پر کردن اوقات فراغت کودکان افسرده (جهت خندانند آنها) مناسب‌اند، تنها موجب بی‌اعتباری تفکرات و اعتقادات مسلمانان و بی‌احترامی به قرآن می‌شوند.

◇ قرآن و بررسی زمینه تاریخی مفاهیم آن

The Quran in the Histozical Context

به تصحیح گابریل سعید رینولد

(Gabriel Said Reynolds)

این کتاب، مجموعه مقالاتی در مورد

قرآن است که در سه بخش زیر به بررسی قرآن از دیدگاهی جدید و به شیوه‌ای نو می‌پردازد:

- شواهد تاریخی و زبان‌شناسی؛
- زمینه مذهبی خاور نزدیک امروز؛
- مطالعه انتقادی قرآن و سنن تفسیری مسلمانان.

در بخش اول، نویسندگان به بررسی و ارائه نظریاتی برای فهم دوباره‌ای از تفسیر قرآن می‌پردازد. در بخش دوم، نویسندگان قرآن را در محیط مذهبی امروز قرار داده، به تشریح محاورات و گفتگوهای قرآن با ادبیات یهودیان و مسیحیان می‌پردازند.

و در بخش سوم، به بررسی سنت اسلامی تفسیر قرآن پرداخته، این پرسش را مطرح می‌کنند که چگونه تحقیقات علمی به سنت‌های مذهبی مرتبط می‌شوند.

این تحقیقات و مقالات، با این دید که قرآن، سخن رسول الله (ص) است نه کلام خدا، به بررسی قرآن و کلمات و عبارات آن پرداخته، در میان کلمات و عبارات و حتی مفاهیم آن، به دنبال ردپای دیگر ادیان و مذاهب، علی‌الخصوص مسیحیت و یهودیت می‌گردند و سپس با ارائه دلایل و نمونه‌های مختلف، به اثبات این مطلب می‌پردازند که این قرآن، سخن پیامبر (ص) و برگرفته از محاورات و رفت و آمدهای اطراف ایشان و اشعار عرب و فرهنگ آن زمان است.

مطالعه این کتاب، برای قرآن‌پژوهان و زبان‌شناسان عرب، برای پاسخ به شبهات مطرح شده در آن و روشن کردن اذهان خوانندگان این کتاب و این گونه کتب، مناسب و مفید است.

برای دانشجویان و دانش‌پژوهان، اگر دارای مطالعات کافی در زمینه قرآن و شبهات موجود در اطراف آن و اشکالات

مطرح شده از سوی غرب نیستند، مطالعه این کتاب، تنها در صورتی که مطالعه‌ای دامنه‌دار باشد و پس از این، به خواندن پاسخ این شبهات ختم شود، مفید خواهد بود.

◀ گسترش آیین‌های عبادی اسلام

The Development of Islamic Ritual

به تصحیح جerald هاوینگ (Gerald Hawting)

این کتاب، مجموعه مقالاتی در مورد اسلام و آیین‌های عبادی آن است که در شش فصل، با عنوان زیر و در مجموع با نوزده مقاله مختلف، به بررسی اصلی‌ترین عبادات مسلمانان می‌پردازد:

- نماز؛

- روزه؛

- زکات (صدقات)؛

- حج؛

- نکات کلی.

این کتاب، برخلاف اکثر کتب غربی در مورد اسلام، در مواردی به تشیع نیز پرداخته است و از آنان سخن گفته است، مثلاً در مقاله دوم با نام «پیدایش و گسترش شهادتین سه جمله‌ای شیعیان دوازده امامی»، راجع به شیعیان و جمله «اشهد ان علیاً ولی الله» سخن می‌گوید و البته این امر علت خاصی دارد.

مقالات گردآمده در این کتاب، کاملاً جهت‌دار و مغرضانه و غیرعلمی به سخن گفتن و اظهار نظر پرداخته‌اند. در مقاله سوم با نام «رسم شنبه در اسلام» نویسنده به بیان دسته‌ای نظریات بدون هیچ گونه پشتوانه‌ای علمی می‌پردازد و چون هیچ دلیلی برای آنها نمی‌یابد، با بیان جملاتی از قبیل «کاملاً پیدا است که ...». به مطرح کردن نظریات خود همت می‌گمارد؛ نظریاتی از قبیل: «احتمالاً محمد (ص) نظریات اصلی و عمده داستان خلقت

انجیل را جمع‌آوری کرده، اما اهمیت خاصی به جزئیات آن نداده است ... آنچه وی مدنظر قرار داده و قعطی در نظر گرفته است، خلقت دنیا در شش روز است. «یا بسیار محتاطانه و به وضوح با اطلاع از اقتباس از روایت یهودیان، محمد (ص) از بیان این عبارت که خدا پس از تکمیل خلقت به استراحت پرداخت، اجتناب می‌کند».

این مقاله به وضوح مغرضانه و جهت‌دار نوشته شده است؛ چرا که حتی در موردی که جمله تورات در قرآن نیامده است، نویسنده بیان می‌کند که حضرت محمد (ص) عمداً این جمله را حذف کرده تا [...]

در مقاله بعدی که «در مورد تاریخ عبادت و پرستش مسلمانان» نام دارد، عبارت زیر، جمله آغازین مقاله - که البته سخنرانی بوده است - می‌باشد: «هر چه کامل‌تر، از اول تا به آخر، پایه‌های اسلام را بررسی می‌کنیم، با وضوح بیشتری به این نتیجه می‌رسیم که کار محمد (ص) در زمان مرگ وی، شدیداً ناتمام بوده است و در مورد عقاید و سنت‌های اسلامی امروز، هرگاه در پی جستجوی ریشه‌های آنها به زمان خود پیامبر (ص) برمی‌گردیم، می‌بینیم که چقدر اشتباه‌اند».

این کتاب از لحاظ علمی فاقد ارزش بوده، مطالعه آن در جهت افزایش اطلاعات دینی، کاری بیهوده و عبث است، اما برای آگاهی از شیوه‌های تخریبی غرب در برخورد با اسلام و شخصیت حضرت محمد (ص) و قرآن و ائمه (علیهم السلام) این کتاب منبعی بسیار بسیار غنی و سرشار از نکات آموزنده است.

◀ قرآن و حدیث

◇ الاقسام القرآنیه

ناصر مکارم شیرازی، تهران: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، چاپ اول، ۶۰۸ ص، وزیری (سلفون).

این کتاب، تفسیری موضوعی از قرآن کریم است که به «تفسیر قسم‌های قرآنی» پرداخته است. نویسنده بعد از بیان مقدمه‌ای درباره سوگندهای موجود در قرآن و کلیاتی درباره تفسیر این آیات، به تفسیر آیاتی از قرآن کریم پرداخته است که حاوی قسم می‌باشند. در این کتاب، ابتدا تفسیر سوره‌هایی که قسم‌های بیشتری دارند، آمده است؛ سپس به ترتیب به سوره‌هایی پرداخته شده که قسم‌های کمتری در آنها وجود دارد. در هر سوره به تفسیر قسم‌های موجود در آن سوره و تفسیر مقسم‌له و بیان رابطه این دو پرداخته شده است.

◇ ایستاده در یاد: نگاهی به تفسیر سوره احزاب سیدمحمد روحانی، تهران: توسعه کتاب ایران، چاپ اول، ۶۱۶ ص، وزیری (گالینگور).
سوره احزاب، سوره‌ای «مدنی» است و به ما خواهد آموخت خطر در جایی است که تلقی و تعریف ما از دین، سطحی و ساده‌انگارانه باشد؛ خطر آن جاست که گمان کنیم دین تنها بخشی از زندگی است. این همان نگرشی است که قرآن در سوره احزاب به شدت با آن برخورد می‌کند. نکته بسیار مهم در این سوره، این است که چنین نگاه سطحی یا باطل نسبت به دین و جایگاه دین در زندگی اجتماعی، به هیچ روی مساوی و معادل کفر نیست. این مجموعه حاوی درس‌هایی است که طی سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۷۸ در حلقه مطالعات فلسفه و اندیشه اسلامی توسط نگارنده ایراد شده است. کتاب نگاهی به تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن در بیان سوره احزاب، برای آوردن قرآن به صحنه‌های زندگی فکری

روزگار کنونی و تمرینی برای اندیشیدن در باب مسائل فلسفی و سیاسی عصر حاضر بر پایه آموزه‌های عمیق فلسفی و تعالیم اصیل قرآنی است.

◇ منزل مقصود: تفسیری بر سوره شریفه هود(ع) سیدمرتضی حسینی نجومی، تهران: مرتضی نجومی، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ اول، ۵۱۲ ص، وزیری (گالینگور).

تفسیری است از سوره هود و بیان معارف مختلف مندرج در این سوره. در این نوشتار به شرح و تفسیر سوره هود پرداخته شده و پیام‌ها و نکات مهم فقهی، اخلاقی، اجتماعی و اعتقادی آیات این سوره مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. نگارنده در ابتدای هر آیه، پس از بیان متن قرآن و ترجمه آن، توضیحی اجمالی راجع به پیام‌ها و شأن نزول‌های آیه مورد نظر می‌دهد و نکات ویژه و قابل تأمل در آیات را برجسته می‌نماید. نگارنده در خلال شرح معنای آیات به تناسب آیه مورد نظر، برخی از مباحث و آموزه‌های مهم فقهی، کلامی و تفسیری را نیز بیان می‌کند.

◇ جلوه‌هایی از هنر تصویرآفرینی در روایات ائمه اطهار(ع)

حمیدمحمدقاسمی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ اول، ۲۲۴ ص، رقعی (شومیز).

از جمله شیوه‌های بدیع و کارآمدی که اهل بیت(ع) در راه ابلاغ پیام الهی به صورت گسترده‌ای از آن بهره‌جسته‌اند، تجسم بخشیدن به معارف توحیدی و حقایق دینی در قالب‌هایی زنده و گویاست. در لابه‌لای سخنان ائمه اطهار(ع) معارف ژرف به روشی گویا و منسجم در قالب تشبیهات نقض، تمثیلات بدیع، استعارات بی‌بدیل، کنایات شگفت و دیگر جلوه‌های ادبی و هنری به تصویر درآمده است و موضوعات معنوی و روحی و حالات نفسانی جان‌گرفته و بر پرده

نمایش حاضر شده است. نگارنده در این کتاب ضمن عرضه تعریفی از تصویر، نقش و اقسام روش‌های تصویرآفرینی (تجسیم، تشخیص، تخیل، تشبیه و ...) را در روایات ائمه اطهار(ع) بررسی کرده، آن‌گاه جایگاه نمونه‌ها و جلوه‌هایی چند از هنر تصویرآفرینی در روایات را در زمینه موضوعات عبادی، اخلاقی و تربیتی، اعتقادی و ... عرضه کرده است.

◀ فقه و اصول

◇ بوادر المدرسه التقریبه فی اصول الفقه

محمدعلی تسخیری، گردآورنده: حسین بدری، تهران: مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۲۲۴ ص، وزیری (شومیز).

کتاب حاضر به زبان عربی و درباره پیشتازان مکتب تقریر در اصول فقه است. گردآورنده اثر، دیدگاه‌های تقریبی «تسخیری»، رئیس مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی را از بین مقالات ایشان که در سال‌های اخیر در موضوعات اصولی نگاشته شده، جمع‌آوری نموده است. در کتاب، پس از معرفی پیشتازان مکتب تقریب، نخست به نقش اندیشه اصولی در پیشرفت توسعه فرهنگ اسلامی می‌پردازد؛ سپس تأثیر اصول فقه در روند تقریب بین مذاهب اسلامی و رویکرد فقها درباره تقریب را با ذکر نمونه‌هایی از فقها بررسی می‌کند. در ادامه موضوع اجتهاد و تقلید و رجوع به اعلم به صورت تاریخی مطرح شده و نظرهای دو تن از مراجع معاصر (آیت‌الله حکیم و آیت‌الله خوئی) در این باره بیان می‌شود. بررسی فرق بین اصول فقه و علم المقاصد الشریعه با توجه به دیدگاه شهید صدر، اصل استحسان و اجماع، عرف، والمصالح المرسله از دیگر مباحث کتاب به شمار می‌آید.

◇ حقوق زن از دیدگاه فرهنگی، اجتماعی و دینی مجید شالچی، تهران: آرون، چاپ اول، ۲۲۲ ص، وزیری (شومیز).
هرگاه نکاح واقع شود، حقوق و تکالیفی برای زن و شوهر ایجاد می‌شود که حقوقدانان آن را به آثار نکاح تعبیر می‌کنند. «مهر» یکی از آثار نکاح است و بیشتر در کشورهای اسلامی رایج است؛ عندالمطالبه می‌باشد و زن به محض ازدواج می‌تواند صاحب آن گردد. نگارنده در کتاب حاضر به بررسی ابعاد گوناگون شخصیت و هویت زن از زبان شرع مقدس اسلام، با تطبیق قوانین مدنی و قوانین بین‌المللی و با اسناد به ادیان الهی در اعصار گوناگون می‌پردازد. مهریه و حقوق مدنی، حمل جنین در احکام فقهی و حقوقی، پرداخت نفقه در قانون مدنی، اقرار و شهادت در ادله اثبات دعوی، و نکاح منقطع در شرع اسلام و قانون مدنی ایران، برخی از موضوعات کتاب می‌باشند.

◀ فلسفه و کلام

◇ مبانی تفکر اسلامی

سید قطب، مترجم: ابوبکر حسن زاده، تهران: احسان، ۶۱۸ ص، وزیری (شومیز).
به باور شهید سید «قطب» آنچه با نام فلسفه اسلامی، قرن‌ها در حوزه‌های فکری مسلمانان مطرح می‌شد، خاستگاه یونانی دارد و مبانی خود را از یک آبخشور غیراسلامی برگرفته است؛ بر این اساس نمی‌تواند اسلامی باشد. به اعتقاد او، دیدگاه اسلام درباره خدا، جهان هستی، حیات و انسان را فقط باید از قرآن کریم استخراج کرد. او حتی از استعمال اصطلاح فلسفه اسلامی خودداری می‌ورزید و به جای آن، اصطلاح تصور اسلامی را به کار می‌برد. او امتیاز سبک را در بیان مبانی تفکر اسلامی چنین

برمی‌شمارد: ارائه حقایق در ظرف واقع‌نگری؛ معرفی مؤلفه‌های مبانی تفکر اسلامی در تعامل با یکدیگر؛ قائل شدن جایگاهی نامی برای هر مؤلفه و معرفی جامع این مؤلفه‌ها.

کتاب حاضر ترجمه بخش دوم کتاب «خصایص التصور الاسلامی و مقوماته» از شهید سید قطب است که با مقدمه‌ای از برادرش آغاز شده است. او در مقدمه درباره شبهات دیدگاه برادرش سخن می‌گوید. فصول کتاب عبارت است از: مبانی تفکر اسلامی، الوهیت و عبادت، حقیقت الوهیت، حقیقت جهان هستی، حقیقت حیات، و حقیقت انسان.

◇ حوارات مفتوحه مع فضیله الشیخ یوسف القرضاوی جعفر سبحانی، قم: مؤسسه الامام الصادق (ع)، چاپ اول، ۱۲۶ ص، رقی (شومیز).

این اثر، نقد برخی ادعاها و عقاید فقهی و اعتقادی اهل سنت است. در این کتاب فتاوی‌ای شیخ یوسف قرضاوی از علمای جامعه الازهر مصر درباره برخی از حقایق اسلام و تاریخ اسلام مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. نقد دیدگاه‌های یوسف القرضاوی درباره عدم ایمان ابوطالب، دفاع از شخصیت معاویه بن ابی سفیان، تساوی دیه مرد و زن، جایز بودن استمناء، احکام ذبح و خوردن و آشامیدن، حرمت ازدواج موقت، حکم غنا و موسیقی، از مهم‌ترین مندرجات این کتاب است. نگارنده سعی کرده است با ادله قرآنی و روایی و تاریخی، دیدگاه‌های شیخ یوسف قرضاوی را در موضوعات فوق نقد نماید.

◇ البداء فی الكتاب والسنة

جعفر سبحانی، قم: مؤسسه الامام الصادق (ع)، چاپ اول، ۱۰۲ ص، رقی (شومیز).

رویکردی است روایی و قرآنی درباره مسئله «بداء» و پاسخ شبهات مربوط به آن. در این نوشتار ضمن بررسی معنای لغوی و

اصطلاحی «بداء» به اثبات آن از منظر آیات و روایات پرداخته شده، به تبیین تغییر مسیر اعمال صالحه و غیرصالحه و سرنوشت انسان‌ها، با توجه به علم و حکمت الهی پرداخته شده است. نگارنده میزان تأثیر دعا، سنن الهی، صدقه و برخی دیگر از اعمال انسان‌ها در تغییر سرنوشت آنها را بیان می‌کند و سپس دیدگاه علمای امامیه مانند عبدالحسین شرف‌الدین و محمدحسین کاشف‌الغطاء را در مورد بداء و معنای لفظی آن منعکس می‌کند؛ آن‌گاه به آثار تربیتی ایمان به مسئله بداء اشاره نموده، برخی از حوادث مهم تاریخ بشر را که در آنها بداء صورت گرفته است، گزارش می‌نماید. در پایان، نگارنده برخی از شبهات مربوط به بداء مانند شبهه حلول و تشکیک در علم و قدرت خداوند را مطرح می‌کند و به آنها پاسخ می‌دهد.

◀ تاریخ و شرح حال

◇ تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی: پیامبر (ص) معمار فرهنگ و تمدن اسلامی

محمود صالحی، تهران: رضوان پرتو، چاپ اول، ۱۶۶ ص، رقی (شومیز).

پیامبر (ص) در بدو ورود به مدینه، مسجد ساخت و این به یک اصل تبدیل شد که در شهرسازی، نخست مسجد و سپس خانه‌ها ساخته می‌شد و این امر شروع تمدن اسلامی است. خدمات مسلمانان در عرصه‌های مختلف علمی، صنعتی، سیاسی و ... به جامعه بشری امروز از نظر تاریخ امری ثابت شده و انکارناپذیر است. فراموشی و غفلت مسلمانان موجب شده است دشمنان به تحریف تاریخ پرداخته، همه افتخارات مسلمانان را متعلق به غرب و غریبان بدانند. نگارنده در این مجموعه به عرضه‌نمایی کلی از چگونگی تولد و رشد و شکوفایی فرهنگ اسلامی پرداخته

است؛ به همین دلیل عناصر تشکیل دهنده فرهنگ و تمدن، نقش دین و اخلاق در شکل‌گیری تمدن، ویژگی‌های تمدن اسلامی و... را بررسی کرده، نهادهای سیاسی و اجتماعی و ورزشی تمدن اسلامی (وکالت، دیوان وزارت و...) و نظام آموزشی مسلمانان (شیمی، مکانیک، هنر و معماری و...) را معرفی نموده است. در پایان نیز تأثیر تمدن اسلام بر تمدن غرب را ارزیابی کرده است.

◊ هزاره‌های افغانستان (تاریخ، فرهنگ، اقتصاد و سیاست)

عسکر موسوی، ترجمه: اسدالله شفاپی، ویراستار: نبی خلیلی، تهران: اشک یاس، چاپ اول، ۳۲۸ ص، رقعی (شومیز).

کتاب حاضر شناسایی قوم هزاره در افغانستان و بررسی موقعیت قومی، بافت اجتماعی، آداب، دین و فرهنگ این قوم است. در این اثر، دومین قوم بزرگ افغانستان موسوم به قوم هزاره‌ها (هزاره‌جات) که عمدتاً شیعی مذهب و فارسی زبان هستند، معرفی شده‌اند و تأثیرات منفی جنگ‌های فرسایشی در افغانستان و پاشیده شدن ساختار هرمی این قوم مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بررسی مطالعات تاریخی قوم هزاره، ترسیم ساختار اجتماعی، فرهنگ و اعتقادات دینی و اجتماعی این قوم، مناسبات اجتماعی و فعالیت‌های اقتصادی و شیوه تولید، تغییرات سیاسی اجتماعی در قوم هزاره در دهه نود سیلادی و عصر کنونی؛ از مهم‌ترین مباحث مطرح شده در این کتاب است.

◊ المواقف السياسية للامه الاثنا عشر (ع)

نغم حسن الکنعانی، قم: منشورات الاجتهاد، چاپ اول، ۳۸۰ ص، وزیری (گالینگور).

پژوهشی است درباره سیره سیاسی ائمه و موضع‌گیری‌های سیاسی ایشان در زمان‌های مختلف. در پژوهش حاضر،

ضمن تبیین مفهوم و شروط امامت به رهبری سیاسی جامعه توسط ائمه اشاره شده، سپس برخی از موضع‌گیری‌های سیاسی ائمه در زمان خلفای عصر امویان و دوران حکومت عباسیان و با توجه به ویژگی‌های سیاسی اجتماعی آن زمان‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است؛ از این رو نگارنده به سیره سیاسی حضرت علی (ع) در زمان خلافت ابوبکر، عمر و عثمان و به قدرت رسیدن معاویه و سیره و عملکرد سیاسی امام حسن (ع) در قبال معاویه، برخورد امام حسین (ع) با یزید و رویکردهای سیاسی سایر ائمه در زمان خلافت امویان و عباسیان، متناسب با شرایط حاکم بر زمان خویش پرداخته، عملکرد سیاسی ائمه را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

◊ اندیشه تجدد و ترقی در عصر بحران (۱۳۲۷-۱۳۳۹-۱۲۸۸-۱۲۹۹)

نصرالله صالحی، تهران: طهوری، چاپ اول، ۳۵۴ ص، وزیری (گالینگور).

جنبش فکری تجددخواهی در ایران دوره قاجار، دارای دو دوره متمایز و مشخص است: دوران پیش از مشروطه و دوره مشروطه. برهه زمانی فتح تهران - که منجر به استقرار مشروطه دوم شد - تا وقوع کودتا (۱۲۹۹-۱۲۸۸) از هر حیث، دوره‌ای بسیار بحرانی در تاریخ معاصر ایران است. این دوره کوتاه دوازده ساله، هم از حیث رویدادها و هم اندیشه‌ها، دوره تعیین‌کننده و سرنوشت‌سازی به شمار می‌آید. در اثر حاضر، جریان‌های فکری عمده در عصر مشروطه دوم، به ویژه اندیشه‌های نمایندگان شاخص فکر تجددخواهی و ترقی‌خواهی بررسی شده است. برخی مطالب کتاب عبارت‌اند از: فتح تهران و تشکیل مجلس دوم، کشمکش‌های فکری بر سر تجدد و ترقی، دوران ناصرالملک و فترت سه ساله، از گشایش مجلس سوم تا انحلال آن و از انحلال مجلس سوم تا کودتا.

◊ دفتر تاریخ: مجموعه اسناد و منابع تاریخی گردآورده: ایرج افشار، تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، چاپ اول، ۵۹۴ ص، وزیری (گالینگور).

دفتر سوم از مجموعه تاریخ که به کوشش ایرج افشار منتشر می‌شود، شامل بیست رساله و کتابچه است. از این میان یازده مورد، از روی نسخه‌های خطی و چاپی قدیم و نه مورد به گونه نسخه برگردان عرضه شده است. از جمله کتابچه‌ها و رساله‌های این جلد عبارت‌اند از: کتابچه غفاریه (جغرافیای بلوچستان) نوشته محمود افضل الملک؛ رصدخانه مراغه، نوشته علیقلی اعتضاد السلطنه؛ سفرنامه آخال از دوره ناصرالدین شاه قاجار؛ دو مکتوب متبادله میان پادشاه هند و الچایتو؛ روزنامه ذهاب و ایاب پطرزبورخ نوشته میرزا حسین منشی اسرار؛ تفصیل کلیسای نجات دهنده، نوشته میرزا حسین منشی اسرار؛ شرح حال محمدتقی شوریده (فصیح الملک شیرازی)؛ و خاطرات ادیب السلطنه سمعی (از عصر سردار سپه‌ی تاروشاهی).

◊ مجموعه مقالات ایران‌شناسی و خاورشناسی طهمورث ساجدی، تهران: امیرکبیر، چاپ اول، ۳۴۰ ص، وزیری (شومیز).

این مجموعه شامل مقالاتی است که برخی از آنها به معرفی برجسته‌ترین ایران‌شناسان و خاورشناسان غربی و برخی نیز به چاپ‌های انتقادی آثار تاریخی فارسی اختصاص دارد. از جمله این خاورشناسان می‌توان به انکتیل دوپرون، دومنار باریه، الساندر باوزانی، ادوارد براون، ژول مول، ژان باتیست تاورنیه، نیکیتین، لویی ماتیو لانگلس، برنهارد دورن و الکساندر شودزکو اشاره کرد. بررسی ایران‌شناسی و خاورشناسی در فرانسه سده‌های ۱۸ و ۱۹ میلادی، همچنین برگی از تاریخ تدوین دستور زبان فارسی از میرزا صالح شیرازی تا میرزا عبدالعظیم قریب گرگانی

و بررسی چاپ‌های انتقادی «جامع التواریخ» اثر رشیدالدین فضل‌الله در فرانسه و ایران برخی از مقالات کتاب به شمار می‌رود. از ۲۱ مقاله کتاب، دو مقاله پایانی به زبان فرانسوی است.

◊ مشاهیر و مفاخر میانه

محمدصادق نائبی، ویراستار: لیلا حیدری، کرج: پینار، چاپ اول، ۲۷۴ ص، وزیری (گالینگور).

شهرستان میانه، در استان آذربایجان شرقی، در طول تاریخ شخصیت‌های برجسته‌ای را در حوزه‌های مختلف به خود دیده است که جزء مفاخر و مشاهیر این منطقه به شمار می‌روند. نگارنده در کتاب حاضر پس از گفتار مختصری در خصوص میانه و ویژگی‌های طبیعی، پیشینه تاریخی و وجه تسمیه آن، به معرفی شخصیت‌های برجسته این شهر، از دیرباز تا کنون، پرداخته است. وی مشاهیر شهر را در بخش‌هایی چند از منظر زمینه فعالیتشان گنجانده است. بخش اول به دانشمندان قدیم، بخش دوم به ناسخان، منشیان، مصححان و شارحان؛ بخش سوم به شاعران و سخنوران؛ بخش چهارم به عالمان حوزوی؛ بخش پنجم به مشاهیر دانشگاهی و هنری معاصر؛ بخش ششم به سیاستمداران و دولتمردان و بخش‌های بعدی به ترتیب به معرفی مدال‌آوران ورزشی و علمی، شهدای میانه، مشاهیر مردمی و در نهایت خاندان‌های قدیم اختصاص دارد.

◊ خلیج همیشه فارس: نام خلیج فارس مستند به مدارک تاریخی، تنگه هرمز حیات اقتصادی جهان، چگونگی بازپس‌گیری جزایر سه‌گانه... احمد عابدیان، تهران: نوآور، چاپ اول، ۱۵۰ ص، وزیری (شومیز).

خلیج همیشه فارس، قدیم‌ترین راه‌های آبی است که از طریق دریای عمان با تمام جهان در ارتباط است. در دهه اول قرن بیست و

یکم، نیروهای بیگانه و دولت‌های اروپایی از سایر قاره‌ها، ظاهرأ با طرح اهدافی نظیر مبارزه با تروریسم بین‌الملل و ...، ولی در اصل به منظور دستیابی به منابع سرشار نفت و گاز در منطقه حضور یافته‌اند؛ حتی هر از گاهی، سعی در تغییر نام خلیج فارس داشته یا با ادعاهای واهی، خواستار تسلط بر جزایر سه‌گانه ایرانی (تنب بزرگ و کوچک و ابوموسی) شده‌اند؛ در حالی که این جزایر در ادوار مختلف تاریخ و از قرن‌ها پیش به ایران تعلق داشته و خواهد داشت. نگارنده در این کتاب نخست موقعیت ژئوپولیتیک ایران و خلیج فارس و سپس موقعیت جغرافیایی، تاریخی، سیاسی، اقتصادی و نظامی خلیج فارس را بررسی کرده است؛ آن‌گاه ضمن ارزیابی موقعیت خلیج فارس در نظام بین‌الملل به مبحث چگونگی بازپس‌گیری جزایر ایرانی (تنب بزرگ و کوچک و ابوموسی) از دولت‌های اروپایی و دلایل اهمیت این جزایر سه‌گانه در منطقه پرداخته است.

◀ اخلاق و تربیت اسلامی

◊ اصول اخلاق اجتماعی اسلام از منظر امام خمینی (ره)

ابوالفضل هدایتی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، موسسه چاپ و نشر عروج، چاپ اول، ۲۲۸ ص، رقعی (شومیز).

اسلام که کامل‌ترین و جامع‌ترین دین الهی است، به حوزه زندگی اجتماعی انسان همچون حوزه حیات فردی او توجه داشته است؛ بنابراین دستورات، الگوها و راه و رسم زندگی در اجتماع بشری را توسط فرستاده‌برتر الهی و جانشینان برحق ایشان عرضه کرده و البته در تمامی محتوای خود، سعادت نوع بشر را هدف قرار داده است. در تاریخ اسلام شخصیت‌های برجسته‌ای

حضور داشته‌اند که تا حد بسیار بالایی دستورات را در اعمال، رفتار و اخلاق خویش اجرا کرده، خود به الگوی کاملی از رفتارها و خلقیات اسلامی تبدیل شده‌اند. حضرت امام خمینی (ره)، از جمله شخصیت‌هایی است که تمام رفتار و گفتار خود را بر اساس موازین شرعی و اخلاقی اسلام تنظیم و همه زوایای زندگی خویش را بر آن مبنا استوار کرده بود. نگارنده در کتاب حاضر، با طرح اصول اخلاق اجتماعی اسلام، حیات اجتماعی حضرت امام (ره) را از زاویه اخلاق اجتماعی بررسی کرده، نمونه‌هایی از برقراری اصول و ارزش‌های اخلاق اجتماعی در بخش‌ها و زوایای زندگی آن بزرگوار را ذکر کرده است.

◀ ادبیات

◊ عبدالقاهر جرجانی و دیدگاه‌های نوین در نقد ادبی محمد عباس، مترجم: مریم مشرف، ویراستار: پولاد فرخ‌زاد، تهران: چشمه، چاپ اول، ۱۴۰ ص، رقعی (شومیز).

دانشمند ایرانی عبدالقاهر جرجانی، از چهره‌های برجسته نقد ادبی و پایه‌گذاران بلاغت اسلامی است که در قرن پنجم هجری در خراسان زندگی می‌کرد. توجه خاص وی به مسئله معنی و پیوند آن با ساخت و صورت آثار ادبی، او را به تدوین نظریه نظم رهنمون کرد و آرای نقدی که او در ابعاد زبان شناختی و روان‌شناختی تازه‌ای به نقد ادبی سده‌های میانه افزود و به سرعت به معیار خردگرایانه در سنجش آثار ادبی بدل گشت، شاخصه‌های نقد ادبی دوران مدرن را نیز به نمایش می‌گذارد. مخاطبان در این کتاب با مبانی مشترک نظریه ادبی قرن بیستم و آرای نقدی جرجانی آشنا می‌شوند و این دیدگاه‌ها را از منظر ساخت و صورت، سبک و زبان و درنمایه آثار ادبی مرور می‌کنند.